

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA – 4101-39-01/2012

P/12/118

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice

T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30

lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/12/118 – Realizacja przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach wybranych zadań w zakresie ochrony przyrody, w tym obszarów Natura 2000.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Magdalena Knura, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 83567 z dnia 23 listopada 2012 r. (dowód: akta kontroli str. 1 – 2) 2. Witold Wilk, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 83566 z dnia 23 listopada 2012 r. (dowód: akta kontroli str. 3 – 4)
Jednostka kontrolowana	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach, ul. H. Dąbrowskiego 22, 40-032 Katowice, regon: 241 051 947, zwana w dalszej części wystąpienia pokontrolnego „Dyrekcją”.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Bernard Błaszczyk, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach, zwany w dalszej części wystąpienia pokontrolnego „Dyrektorem”. (dowód: akta kontroli str. 5 – 6)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹, działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie w latach 2009–2012 (I półrocze).

Uzasadnienie oceny ogólnej

Powyższą ocenę ogólną sformułowano w odniesieniu do głównego celu kontroli, tj. oceny realizacji przez Dyrektora wybranych zadań w zakresie ochrony przyrody. Pozytywnie oceniono organizację funkcjonowania Dyrekcji, działania podejmowane dla zapobiegania szkodom w środowisku i w celu ich naprawy, terminowość wydawania decyzji i postanowień oraz ewidencjonowanie wydatków związanych z realizacją zadań w zakresie ochrony przyrody.

Natomiast pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, oceniono ochronę i zarządzanie obszarami Natura 2000 i innymi formami ochrony przyrody.

Stwierdzone w skontrolowanym zakresie nieprawidłowości dotyczyły: nieustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatów przyrody nieposiadających planów ochrony, nieoznakowania obszarów Natura 2000 i stref ochrony oraz niewłaściwego oznakowania rezerwatu przyrody, nieterminowego przekazania raportu za 2009 r. o wydanych zezwoleniach na odstępstwa od zakazów w odniesieniu do gatunków chronionych oraz informacji za 2009 r. i 2010 r. o stwierdzonych przypadkach schwytania lub zabicia zwierząt gatunków objętych ochroną ścisłą.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Organizacja funkcjonowania.

Opis stanu
faktycznego

Postanowienia obowiązującego regulaminu organizacyjnego z 3 lutego 2009 r., zatwierdzonego przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska², były zgodne z postanowieniami obowiązującego statutu³, za wyjątkiem postanowień dotyczących Wydziału Spraw Terenowych, który został zlikwidowany zmianą statutu z 24 marca 2011 r.⁴

Stwierdzono, że Dyrektor przedłożył 10 maja 2011 r. Generalnemu Dyrektorowi projekt nowego regulaminu organizacyjnego Dyrekcji, uwzględniający ww. zmianę, który jednak do 25 stycznia 2013 r. nie został zatwierdzony.

(dowód: akta kontroli str. 7–27)

Zatrudnienie w Dyrekcji na koniec 2009 r. wynoszące 53 pracowników (w tym 51 pracowników służby cywilnej) wzrosło na koniec lat 2010-2011 odpowiednio do 58 i 60 pracowników (w tym 54 i 55 pracowników służby cywilnej), a na dzień 30 czerwca 2012 r. do 57 pracowników (w tym 55 pracowników służby cywilnej).⁵

(dowód: akta kontroli str. 28–29)

Analiza akt osobowych 14 pracowników wykazała, że posiadali oni aktualne zakresy czynności. W przypadku Regionalnego Konserwatora Przyrody, pełniącego jednocześnie funkcję Zastępcy Dyrektora, zakres obowiązków został określony w regulaminie organizacyjnym oraz w opisie stanowiska pracy. Ponadto, w udzielonych upoważnieniach Dyrektor powierzył Regionalnemu Konserwatorowi Przyrody wykonywanie, w jego imieniu, spraw należących do Wydziału Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000, a także wszystkich spraw należących do kompetencji Dyrektora podczas jego nieobecności.

(dowód: akta kontroli str. 30–45)

Postępowania w sprawach ocen oddziaływania na środowisko rejestrowano w spisie spraw, zgodnie z instrukcją kancelaryjną. Nie prowadzono ich odrębnego rejestru. Informację o prowadzonych w 2011 r. postępowaniach, w sprawach ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko, sporządzoną wg ustalonego wzoru, Dyrektor przekazał Generalnemu Dyrektorowi 30 marca 2012 r., zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁶. Dyrektor nie przekazał Generalnemu Dyrektorowi ww. informacji za lata 2009-2010.

(dowód: akta kontroli str. 46–93)

Dokumentację, o której mowa w art. 114 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁷, dotyczącą zasobów, tworów i składników przyrody oraz rejestr form ochrony przyrody, gromadzono w Dyrekcji, w prowadzonej w formie elektronicznej bazie danych przestrzennych. Rejestr form ochrony przyrody⁸ prowadzono również w formie tekstowej przy pomocy formularza Excel.

² Zwanego dalej „Generalnym Dyrektorem”.

³ Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2008 r. w sprawie nadania statutu Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach (Dz. U. Nr 202, poz. 1255).

⁴ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadania statutu Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach (Dz. U. Nr 77, poz. 425), które weszło w życie 13 sierpnia 2011 r.

⁵ W przeliczeniu na etaty zatrudnienie wynosiło: na koniec 2009 r. 52,50 etatu (w tym 50,50 służby cywilnej), na koniec 2010 r. 57,35 etatu (w tym 53,75 służby cywilnej), na koniec 2011 r. 57,70 etatu (w tym 54,50 służby cywilnej), a na dzień 30 czerwca 2012 r. 56,50 etatu (w tym 54,50 służby cywilnej).

⁶ Dz. U. Nr 199, poz. 1227 ze zm., zwanej dalej „ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku”.

⁷ Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 ze zm., zwanej dalej „ustawą o ochronie przyrody”.

⁸ Rejestr prowadzono z podziałem na: rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne.

Baza zawierała m.in. dane o chronionych siedliskach, grzybach i gatunkach roślin i zwierząt. Informacje o obiektach i obszarach ochrony przyrody zawierały dane dotyczące np.: nazwy, położenia, powierzchni, daty utworzenia, formy własności, opisu formy ochrony przyrody, organu sprawującego nadzór. Dane w bazie na bieżąco aktualizowano. Dostęp do bazy danych miał każdy użytkownik poprzez stronę internetową⁹.

Informacje o obiektach i obszarach chronionych przekazywano Generalnemu Dyrektorowi w zależności od zgłaszanych przez niego potrzeb. Zastępca Dyrektora wyjaśniał, że zgodnie z art. 113 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody, organ ustanawiający formę ochrony przyrody przesyła Generalnemu Dyrektorowi kopię aktu o utworzeniu (ustanowieniu) danej formy ochrony przyrody oraz dokonuje wpisu tych informacji do centralnego rejestru form ochrony przyrody.

Dyrektor nie miał dostępu do bazy działek ewidencyjnych, prowadzonej przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹⁰. W przypadku potrzeby skorzystania z ewidencji gruntów i budynków, np. w związku ze sporządzaniem planów zadań ochronnych obszarów Natura 2000, zwracano się do właściwych organów.

(dowód: akta kontroli str. 30 – 37, 94 – 129)

Zgodnie z art. 97 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, Dyrektor 22 marca 2010 r. zarządzeniem powołał Regionalną Radę Ochrony Przyrody (30 członków¹¹ na kadencję 5 lat). W okresie objętym kontrolą Rada podjęła 16 uchwał¹².

(dowód: akta kontroli str. 109–150)

W ramach funkcjonowania kontroli zarządczej, na lata 2011–2012, w zakresie ochrony przyrody wyznaczono dwa cele, dla osiągnięcia których określono konkretne zadania¹³. Miernikami ich wykonania była liczba podjętych działań, prowadzonych postępowań oraz wydanych rozstrzygnięć. Osiągnięte wartości mierników w 2011 r. stanowiły podstawę do ustalenia wartości mierników na rok 2012.¹⁴ Zgodnie z oświadczeniami Dyrektora o stanie kontroli zarządczej za 2010 r. i 2011 r., w jednostce w ograniczonym stopniu funkcjonowała adekwatna, skuteczna i efektywna kontrola zarządcza w obszarze gospodarki finansowej i rachunkowości oraz kontroli wewnętrznej. Stwierdzone uchybienia, polegające na niedoprecyzowaniu w obowiązujących procedurach wewnętrznych właściwego sposobu postępowania, zostały usunięte przez wdrożenie nowych procedur.

(dowód: akta kontroli str. 151–169)

W zakresie objętym niniejszą kontrolą nie stwierdzono nieprawidłowości będących wynikiem niewłaściwego funkcjonowania kontroli zarządczej.

⁹ www.geoportal.rdos.katowice.pl

¹⁰ Zwaną dalej „ARIMR”.

¹¹ Zarządzenie nr 16/10 z 22 marca 2010 r. w sprawie powołania Regionalnej Rady Ochrony Przyrody. W jej skład wchodził przedstawiciel: nauki (13), praktyki (7), organizacji ekologicznych (7), Lasów Państwowych (2) i Sejmiku Województwa (1).

¹² Rada m.in. pozytywnie zaopiniowała: eksploatację kruszywa naturalnego w Krzyżanowicach i Bieńkowicach, weryfikację granic rezerwatu przyrody *Parkowe*, budowę i eksploatację drogi krajowej nr 78, dokumentację do projektu planu ochrony rezerwatu przyrody *Kuźnie* i *Babczyn Dolina*, remont grobli i stawów rezerwatu przyrody *Łęczak* oraz zagospodarowanie turystyczne rezerwatu przyrody *Góra Zborów*. Rada wydała 3 negatywne opinie w zakresie studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (Łękawica, Ujszy, Jeleśnia) oraz zwracała się o uzupełnienie dokumentacji oraz ocen i opinii w sprawach: zabezpieczenia jaskini *Szachownica*, dopuszczenia żeglarstwa na Zbiorniku Goczałkowickim i odbudowy urządzeń melioracji wodnych na rzece Pilicy.

¹³ W ramach pierwszego celu, jakim było zapewnienie właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków stanowiących przedmiot ochrony na obszarach Natura 2000, określono zadania: sporządzanie planów zadań ochronnych i planów ochrony dla obszarów Natura 2000 oraz podejmowanie działań ochronnych, ochrona obszarów Natura 2000 poprzez ocenę wpływu działań i przedsięwzięć, upowszechnianie wiedzy w zakresie zasad funkcjonowania obszarów Natura 2000. Natomiast w ramach drugiego celu, jakim było zapewnienie właściwego stanu ochrony pozostałych form ochrony przyrody, ustalono zadania: sprawowanie nadzoru nad rezerwatami przyrody, wykonywanie działań związanych z ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, prowadzenie postępowań mających na celu uzgodnienie projektów uchwał samorządu terytorialnego w sprawie utworzenia lub likwidacji form ochrony przyrody oraz postępowań mających na celu zaopiniowanie lub uzgodnienie w zakresie ochrony walorów przyrodniczych, w tym przy określaniu funkcji i warunków zagospodarowania terenów.

¹⁴ Na początku 2011 r. nie planowano wartości mierników. Rok 2011 był rokiem bazowym.

1. NIK zwraca uwagę, że od 13 sierpnia 2011 r. postanowienia obowiązującego regulaminu organizacyjnego Dyrekcji, były niezgodne z postanowieniami obowiązującego statutu, w zakresie dotyczącym funkcjonowania zlikwidowanego Wydziału Spraw Terenowych, co spowodowane zostało niezatwierdzeniem przez Generalnego Dyrektora, przedłożonego w maju 2011 r. projektu nowego regulaminu organizacyjnego Dyrekcji.
2. Dyrektor nie przekazał Generalnemu Dyrektorowi informacji o prowadzonych w 2009 r. i w 2010 r. ocenach oddziaływania przedsięwzięć na środowisko. Dyrektor wyjaśnił, że powyższych informacji nie przedłożył z uwagi na treść art. 129 ust. 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku, z którego wynika, że minister właściwy do spraw środowiska określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy zakres informacji. Przedmiotowe rozporządzenie zostało opublikowane 17 maja 2012 r.

(dowód: akta kontroli str. 7–27, 170)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Ochrona i zarządzanie obszarami Natura 2000.

2.1. Charakterystyka sieci Natura 2000.

Opis stanu
faktycznego

Na terenie województwa śląskiego znajdowało się 41 obszarów Natura 2000, w tym: 5 obszarów specjalnej ochrony ptaków („OSO”) oraz 36 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty Europejskiej – projektowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk („SOO”). W odniesieniu do 9 obszarów ww. typy nakładały się lub zachodziły częściowo na siebie.¹⁵ Komisja Europejska zatwierdziła 5 OSOp (cztery w 2008 r. i jeden w 2004 r.) oraz 36 SOO (20 w 2011 r., 13 w 2008 r. i 3 w 2007 r.). Obszary Natura 2000 zajmowały powierzchnię 115.364,5 ha (9,4% powierzchni województwa). Na 14 obszarach znajdowały się parki krajobrazowe, które stanowiły 65,4% powierzchni obszarów Natura 2000. Rezerваты przyrody zajmowały 2,4% ww. powierzchni. Udział obszarów leśnych i obszarów użytkowanych rolniczo wynosił odpowiednio 47,9% i 28,2% powierzchni obszarów Natura 2000.

W województwie znajdowało się 8 SOO¹⁶ całkowicie położonych na terenach zarządzanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe¹⁷. Właścicielami gruntów na obszarach Natura 2000 były osoby prywatne, jednostki samorządu terytorialnego, Skarb Państwa (w tym: Lasy Państwowe i Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gliwicach). Jak wyjaśnił Zastępca Dyrektora, szczegółowe dane dotyczące struktury własności obszarów Natura 2000 są konieczne przy opracowywaniu planów zadań ochronnych, szczególnie w części dotyczącej działań ochronnych i na tym etapie dane te są pozyskiwane. Na terenie województwa nie utworzono parku narodowego.

(dowód: akta kontroli str. 171–175)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym podobszarze.

¹⁵ OSOp *Beskid Żywiecki* położony był w całości w granicach SOO *Beskid Żywiecki*, SOO *Pierściec* położony był w całości w granicach OSOp *Dolina Górnej Wisły*, SOO *Zbiornik Goczałkowicki – Ujście Wisły i Bajerki* położony był w całości w granicach OSOp *Dolina Górnej Wisły*, SOO *Las koło Tworkowa* położony był częściowo w granicach OSOp *Stawy Wielikąt i Las Tworkowski*, fragmenty SOO *Dolna Sola* znajdujące się w województwie śląskim położone były w całości w granicach OSOp *Dolina Dolnej Soły*.

¹⁶ Bagno Bruch koło Pyrzowic o pow. 38,9 ha; Bagno w Korzonku o pow. 12,2 ha; Hubert o pow. 33,7 ha; Las koło Tworkowa o pow. 115,1 ha; Stawiska o pow. 6,6 ha; Szachownica o pow. 13,1 ha; Torfowisko przy Dolinie Kocinki o pow. 5,6 ha; Torfowisko Sosnowiec – Bory o pow. 2,0 ha. Udział tych obszarów w powierzchni obszarów Natura 2000 stanowił 0,2%.

¹⁷ Zwane dalej „Lasy Państwowe”.

2.2. Inwentaryzacja obszarów Natura 2000.

Dyrekcja posiadała dane o wynikach inwentaryzacji jednego obszaru Natura 2000, wykonanej w 2006 r. przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, które sporządziło *Waloryzację przyrodniczą obszaru Natura 2000 Dolina Górnej Wisły* (OSOp). W opracowaniu tym przedstawiono występowanie, dynamikę liczebności, zagrożenia, działania ochronne i edukacyjne dotyczące 270 gatunków ptaków.

W okresie objętym kontrolą Dyrektor zlecił wykonanie czterech inwentaryzacji obszarów Natura 2000¹⁸. Wykonane w latach 2009-2010 opracowania z tych inwentaryzacji, zawierały charakterystykę siedlisk oraz gatunków roślin i zwierząt. Ujęto w nich istniejące i potencjalne zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne, a także określono działania ochronne oraz zakres i częstotliwość monitoringu siedlisk i gatunków. Inwentaryzacje dotyczyły SOOs i przeprowadzono je w ramach działań dotyczących przygotowania planów zadań ochronnych.

(dowód: akta kontroli str. 30–37, 176–207)

Zlecając wykonanie ww. inwentaryzacji nie uwzględniano zakresu i zasięgu monitoringu przyrodniczego prowadzonego w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska¹⁹ przez Generalnego Inspektora Ochrony Środowiska²⁰. Jak wyjaśnił Zastępca Dyrektora, PMŚ prowadzony jest dla pozyskania informacji w zakresie zmian zasobów (liczebności, zajmowanej powierzchni) oraz parametrów siedliskowych w skali kraju, celem zidentyfikowania zakresu przemian dynamicznych populacji gatunków lub siedlisk oraz określenia czynników zewnętrznych i wewnętrznych wpływających na te zmiany. Natomiast monitoring realizowany przez Dyrektora dotyczy monitorowania stanu przedmiotów ochrony oraz realizacji działań ochronnych na danym obszarze Natura 2000. Porównanie wyników obu monitoringów pozwala na identyfikację tendencji zachodzących na danym obszarze.

(dowód: akta kontroli str. 109–113)

Dyrektor, w ramach prowadzonych postępowań w sprawach ocen oddziaływania na środowisko, nie zlecał wykonania inwentaryzacji na obszarach Natura 2000. Wyjaśnił, że przedkładany przez inwestora raport o oddziaływaniu na środowisko powinien zostać poprzedzony rozeznaniem terenowym, w oparciu o które zidentyfikowane zostaną siedliska i gatunki występujące w zasięgu oddziaływania przedsięwzięcia. Obowiązkiem inwestora jest dostarczenie raportu zawierającego aktualne informacje i analizy, adekwatnego do lokalizacji i charakteru przedsięwzięcia.

Wyniki inwentaryzacji gromadzono w bazie danych przestrzennych. Dyrektor nie przekazywał tych wyników do Dyrektora Generalnego, za wyjątkiem jednej inwentaryzacji²¹, co wyjaśnił brakiem wniosków w tej sprawie ze strony Generalnego Dyrektora.

¹⁸ Sporządzono opracowania: „Rozpoznanie obszarów występowania, identyfikacja zagrożeń oraz określenie warunków ochrony i zakresu monitoringu gatunków roślin: *Galium cracoviense* i *Cochlearia polonica* oraz siedlisk nieleśnych, dla których ochrony wyznaczono obszary sieci Natura 2000 Ostoja Olsztyńsko – Mirowska i Ostoja Złotopotocka”; „Określenie zasobów populacji, identyfikacja zagrożeń oraz wskazanie warunków ochrony i zakresu monitoringu jęczyczki syberyjskiej *Ligularia sibirica* na stanowisku w Suchym Młynie”; „Występowanie, zagrożenia i monitoring siedlisk nieleśnych na obszarach Natura 2000 Ostoja Kroczycka i Ostoja Środkowojurajska wraz z uwzględnieniem terenów przyległych”; „Waloryzacja przyrodnicza doliny rzeki Pilicy na odcinku od Szczekocin do granic województwa śląskiego, z wyłączeniem uregulowanego fragmentu w obrębie miejscowości Koniecpol”.

¹⁹ Zwanego dalej „PMŚ”.

²⁰ Zwanego dalej „GIOŚ”.

²¹ „Określenie zasobów populacji, identyfikacja zagrożeń oraz wskazanie warunków ochrony i zakresu monitoringu jęczyczki syberyjskiej (*Ligularia sibirica*) na stanowisku w Suchym Młynie”. Wyniki inwentaryzacji zostały przekazane z uwagi na zasadność uwzględnienia przedstawionych zaleceń w wydawanych przez Generalnego Dyrektora rozstrzygnięciach dotyczących populacji jęczyczki syberyjskiej.

Stwierdzono, że po przeprowadzonych inwentaryzacjach nie aktualizowano standardowych formularzy danych. Dyrektor wyjaśnił, że zasadność wprowadzania zmian do obowiązujących formularzy rozpatrywana jest na etapie sporządzania projektu planu zadań ochronnych, po uzyskaniu danych naukowych potwierdzających taką konieczność oraz po analizie uwag zgłaszanych przez członków zespołu lokalnej współpracy. Wskazał, że wyniki inwentaryzacji, dostarczające dane wyjściowe, nie mogą stanowić jedynej podstawy wnioskowania o zmianę standardowego formularza danych.

(dowód: akta kontroli str. 208–221)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym podobszarze.

2.3. Sporządzanie planów zadań ochronnych i planów ochrony obszarów Natura 2000.

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą Dyrektor nie ustanowił planu zadań ochronnych dla żadnego z obszarów Natura 2000. W trakcie sporządzania było 10 projektów planów zadań ochronnych (dla 3 OSOp²² i 7 SOOs²³). W dniu 24 grudnia 2012 r. został opublikowany pierwszy plan zadań ochronnych dla obszaru *Suchy Młyn*²⁴.

Projekty ww. planów sporządzali pracownicy Dyrekcji, za wyjątkiem potrzebnych ekspertyz, które zlecano podmiotom zewnętrznym (biegłym). Ekspertyzy wykonano dla każdego obszaru Natura 2000 objętego opracowywaniem projektu planu zadań ochronnych. Łącznie zlecono 16 ekspertyz²⁵ na kwotę 224,2 tys. zł.

W grudniu 2009 r. oraz w okresie od 1 marca 2010 r. do 28 lutego 2011 r. zadania regionalnego planisty zlecano podmiotowi zewnętrznemu. Z dniem 1 kwietnia 2011 r. Dyrektor zatrudnił regionalnego planistę na czas określony (do dnia zakończenia realizacji projektu). Do obowiązków planisty należało m.in. koordynowanie opracowania projektów planów zadań ochronnych pod względem organizacyjnym, administracyjnym i logistycznym.

(dowód: akta kontroli str. 222–236)

Dla wszystkich OSOp z terenu województwa śląskiego opracowywano projekty planów zadań ochronnych. W dniu 7 czerwca 2011 r. Dyrektor zawarł z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Krakowie porozumienie w sprawie wspólnego opracowania projektów planów 3 obszarów Natura 2000 (OSOp *Dolina Dolnej Soły*, OSOp *Stawy w Brzeszczach* i SOOs *Pustynia Błędowska*). Strony porozumienia powierzyły realizację przedsięwzięcia Regionalnemu Dyrektorowi w Krakowie (stronie wiodącej), a do obowiązków Regionalnego Dyrektora w Katowicach należało współdziałanie przy jego realizacji. Dyrektor wyjaśnił, że ustalając harmonogram sporządzania projektów planów zadań ochronnych wzięto pod uwagę pilność prac niezbędnych dla zachowania przedmiotów ochrony we właściwym stanie, największe zidentyfikowane konflikty społeczne oraz terminy ustawowe.

(dowód: akta kontroli str. 208–221, 237–241)

Zatwierdzone przez Ministra Środowiska plany urządzenia lasów, jak również plany ochrony dla rezerwatów przyrody, nie uwzględniały zakresu planu zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.²⁶ W związku z tym nie wystąpiły przypadki odstąpienia od wykonania planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 lub

²² Dolina Górnej Wisły, Stawy Wielikąt i Las Tworowski, Beskid Żywiecki.

²³ Las koło Tworowa (zarządzany w całości przez Lasy Państwowe), Suchy Młyn, Graniczny Meander Odry, Pierściec, Beskid Żywiecki, Cieszyńskie Źródła Tufowe, Podziemia Tarnogórsko – Bytomskie.

²⁴ Zarządzenie nr 32/2012 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 24 grudnia 2012 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 *Suchy Młyn* PLH 240016 (Dz. Urz. Woj. Śl. poz. 6035).

²⁵ Wykonano 5 ekspertyz botanicznych, 3 zoologiczne, 3 ornitologiczne, 2 hydrologiczne, 1 entomologiczną i 2 chiropterologiczne.

²⁶ Znajdujące na terenie województwa śląskiego parki krajobrazowe nie posiadały planów ochrony.

jego części, z powodów określonych w art. 28 ust. 11 ustawy o ochronie przyrody. Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że w przypadku pokrywających się lub częściowo zachodzących na siebie obszarów OSOp i SOOs zlecano przygotowanie ekspertyz adekwatnie do przedmiotów ochrony, zatem nie było możliwości powielania ich zakresów dla ostoi ptasich i siedliskowych. Dodał, że zgodnie z wytycznymi Generalnego Dyrektora nie ma możliwości sporządzenia jednego, zintegrowanego planu dla częściowo nakładających się OSOp i SOOs. W takim przypadku prowadzony jest jeden proces planistyczny (łączne ogłoszenia, warsztaty, dokumentacja), natomiast sporządzane są dwa projekty planów zadań ochronnych. Mając powyższe na uwadze, przystąpiono do opracowania projektów dla: OSOp *Doliny Górnej Wisły* i SOOs *Pierściec*, OSOp *Beskid Żywiecki* i SOOs *Beskid Żywiecki*, OSOp *Stawy Wielikąt i Las Tworkowski* i SOOs *Las koło Tworkowa*.

(dowód: akta kontroli str. 222–223, 242–245)

Na sporządzenie projektów planów zadań ochronnych dla 10 obszarów Natura 2000 Dyrektor otrzymał środki finansowe w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko²⁷, na podstawie trzech porozumień w sprawie realizacji przedsięwzięcia zawartych z Generalnym Dyrektorem. Zawarcie kolejnego porozumienia skutkowało utratą mocy obowiązywania poprzedniego. Dnia 15 czerwca 2009 r. strony zawarły porozumienie na kwotę 725,4 tys. zł, porozumieniem z 15 października 2009 r. ustaliły okres kwalifikowalności wydatków (od 1 października 2009 r. do 30 września 2013 r.), a porozumieniem z 5 kwietnia 2012 r. zwiększyły wysokość środków do 740,4 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 246–276)

W okresie objętym kontrolą Dyrektor przekazał Generalnemu Dyrektorowi do zaopiniowania dwa projekty planów zadań ochronnych. Do projektu planu SOOs *Suchy Młyn*, przekazanego przy piśmie z 6 lipca 2012 r., Generalny Dyrektor wniósł nieliczne uwagi, dotyczące m.in. wskazania podmiotu odpowiedzialnego za wykonanie określonych działań. Projekt ww. planu, w okresie od lipca do października 2012 r., uzgadniano z Wojewodą Śląskim. Natomiast do projektu planu zadań ochronnych dla SOOs *Las koło Tworkowa*, przesłanego 20 listopada 2012 r., do 25 stycznia 2013 r. nie było opinii Generalnego Dyrektora.

Projekty planów zadań ochronnych ujmowały wskazane, w standardowym formularzu danych, wszystkie siedliska i gatunki, dla ochrony których utworzono obszar Natura 2000. W dniu 16 stycznia 2013 r. Dyrektor przekazał Generalnemu Dyrektorowi sprawozdanie merytoryczne, zawierające kopię zarządzenia w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla SOOs *Suchy Młyn* wraz z kopiami protokołów ze spotkań członków zespołu lokalnej współpracy i listy uczestników.

(dowód: akta kontroli str. 277–325)

Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że w I połowie 2014 r. zostaną podjęte działania dla opracowania planów zadań ochronnych dla następnych 5 obszarów Natura 2000. Jednocześnie w 2014 r. podjęte zostaną działania w celu przygotowanie danych wyjściowych na potrzeby planów zadań ochronnych dla kolejnych 5 obszarów Natura 2000. Planuje się również, że w 2016 r. Dyrekcja przystąpi do opracowania planów zadań ochronnych dla 15 obszarów Natura 2000. Dotrzymanie terminów ustawowych rozpoczęcia prac nad opracowaniem planów zadań ochronnych uzależnione będzie od możliwości pozyskania środków finansowych na ten cel.

(dowód: akta kontroli str. 326–329)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym podobzazrze.

²⁷ Zwanego dalej „POIiŚ”.

2.4. Monitoring obszarów Natura 2000.

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą Dyrektor nie prowadził i nie zlecał monitoringu obszarów Natura 2000. Jak wyjaśnił, nie ustanowił jeszcze planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000. Monitoring ptaków, w ramach PMŚ, prowadzono na 23 obszarach Natura 2000 (wszystkich 5 OSOp i 18 SOOs)²⁸, natomiast monitoring siedlisk i gatunków na 17 SOOs²⁹.

Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że zakres merytoryczny i terytorialny PMŚ nie był uzgadniany z Dyrektorem. Nie typowano obszarów Natura 2000, na których w kolejnych latach powinien być realizowany monitoring w ramach PMŚ, wskazując na brak kompetencji w tym zakresie ze względu na jego zasięg obszarowy. Zakres planowanego monitoringu, określonego w przygotowywanych planach zadań ochronnych dla 10 obszarów Natura 2000, był skorelowany z PMŚ (brano pod uwagę metodykę i wyniki oraz rozmieszczenie punktów monitoringowych PMŚ). Zastępca Dyrektora wyjaśnił ponadto, że dane uzyskane z PMŚ będą uzupełniane w zakresie niezbędnym do dokonania oceny stanu ochrony i realizacji celów w skali obszaru Natura 2000.

(dowód: akta kontroli str. 326 – 334)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym podobszarze.

2.5. Działania ochronne na obszarach Natura 2000.

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą działania ochronne prowadzono na 12 obszarach Natura 2000³⁰. Ich zakres obejmował:

- ochronę czynną oraz odtwarzanie siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, będących przedmiotem ochrony (gospodarka rybacka na stawach w rezerwacie przyrody Łęczczak³¹; wykaszanie łąk na terenie rezerwatu Łęczczak; introdukcja warzuchy polskiej *Cochlearia polonica* w *Ostoi Środkowojurajskiej* i *Źródłach Rajecznicy*; realizacja programu *Owca Plus* polegająca na prowadzeniu wypasu owiec i kóz w wyznaczonych obszarach w *Beskidzie Żywieckim*, *Beskidzie Śląskim*, *Ostoi Środkowojurajskiej*, *Ostoi Kroczyckiej*, *Ostoi Olsztyńsko-Mirowskiej* i *Ostoi Złotopotockiej*; odsłanianie zarastających wzgórz i ostańców skalnych w celu utrzymania zbiorowisk muraw kserotermicznych i naskalnych na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej; ograniczenie sukcesji naturalnej poprzez mechaniczne usuwanie drzew i krzewów na terenie *Ostoi Kroczyckiej*),
- warunki zagospodarowania terenów oraz ich użytkowanie, w tym w zależności od potrzeb wskazanie lokalizacji infrastruktury turystycznej i edukacyjnej (platforma widokowa w rezerwacie Łęczczak; realizacja projektu „*Ochrona populacji dużych drapieżników: niedźwiedzia i wilka poprzez identyfikację miejsc rozrodczych, przeciwdziałanie szkodom wyrządzonym przez duże drapieżniki, przeciwdziałanie synantropizacji niedźwiedzi oraz działania edukacyjne*” na terenie *Beskidu Żywieckiego*, *Beskidu Śląskiego* i *Beskidu Małego*),

²⁸ OSOp: Beskid Żywiecki, Dolina Dolnej Soły, Dolina Górnej Wisły, Stawy w Brzeczach, Stawy Wielikąt i Las Tworkowski, oraz SOOs: Beskid Mały, Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Białka Lełowska, Cieszyńskie Źródła Tufowe, Dolina Górnej Pilicy, Graniczny Meander Odry, Las koło Tworkowa, Lipienniki w Dąbrowie Górniczej, Ostoja Kroczycka, Ostoja Olsztyńsko – Mirowska, Ostoja Złotopotocka, Pierściec, Podziemia Tamogórsko – Bytomskie, Stawiska, Stawy Łęczczok, Suchy Młyn, Zbiornik Goczałkowicki – Ujście Wisły i Bajerki.

²⁹ SOOs: Beskid Mały, Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Buczyny w Szypowicach i Las Niwiski, Dolina Górnej Pilicy, Dolna Soła, Kościół w Radziechowach, Łęgi w lasach nad Liswartą, Ostoja Kroczycka, Ostoja Olsztyńsko – Mirowska, Ostoja Środkowojurajska, Ostoja Złotopotocka, Pierściec, Poczesna koło Częstochowy, Podziemia Tamogórsko – Bytomskie, Szachownica, Wałaszczyki w Częstochowie.

³⁰ Stawy Łęczczok, Źródła Rajecznicy, Ostoja Środkowojurajska, Ostoja Kroczycka, Ostoja Olsztyńsko-Mirowska, Ostoja Złotopotocka, Beskid Żywiecki, Beskid Śląski, Beskid Mały, Hubert, Łęgi w lasach nad Liswartą oraz Pierściec.

³¹ Rezerwat przyrody Łęczczak znajduje się w obrębie obszaru Natura 2000 Stawy Łęczczok.

- rozmieszczenie obiektów i urządzeń służących celom ochrony obszaru Natura 2000 (regulacja warunków świetlnych w granicach rezerwatu przyrody *Hubert*; montaż ogrodzenia w celu zabezpieczenia cisa pospolitego na terenie *Łęgi w lasach nad Liswartą*; remont zabytkowego młyna będącego kolonią rozrodczą podkowca małego w obszarze *Pierściec*),
- stosunki wodne, w tym gospodarowanie wodami (remont stawów i grobli w rezerwacie przyrody *Łęczczak*).

Zadanie pn. „*Odtworzenie prawidłowych stosunków wodnych na terenie rezerwatu przyrody Łęczczak*” było w całości realizowane przez Nadleśnictwo Rudy Raciborskie. Działania objęte tym projektem realizowano na podstawie ustanowionych zadań ochronnych³². Pracownicy Dyrekcji brali udział w spotkaniach, na których analizowano stopień realizacji projektu oraz zaawansowanie prac (do końca 2012 r. odbyło się ich 19). Nadleśnictwo zostało zobowiązane do przesłania sprawozdania z realizacji zadań ochronnych do 10 lipca 2014 r. W ramach zadania wyremontowano dwa stawy i zabezpieczono groble o długości 3.705 m.

(dowód: akta kontroli str. 335 – 396)

Działania ochronne prowadziły także inne podmioty, tj.: Gospodarstwo Rybackie Niemodlin (gospodarka rybacka na stawach w rezerwacie *Łęczczak*), Towarzystwo Miłośników Ziemi Zawierciańskiej (ograniczenia sukcesji naturalnej poprzez mechaniczne usuwanie drzew i krzewów na terenie *Ostoi Kroczyckiej*), Tatrzańsko-Beskidzka Spółdzielnia Producentów „Gazdowie” w Leśnicy, Towarzystwo Miłośników Ziemi Zawierciańskiej oraz Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego (realizacja programu *Owca Plus*), Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody *pro Natura* (remont zabytkowego młyna będącego kolonią rozrodczą podkowca małego w obszarze *Pierściec*). Działania ochronne ww. podmioty prowadziły pod bieżącym nadzorem Dyrektora. Były one zgodne z celami ochrony obszaru chronionego.

(dowód: akta kontroli str. 335–341, 397–459)

Dyrektor zlecił wykonanie pięciu działań ochronnych:

- wykaszanie łąk w rezerwacie przyrody *Łęczczak*³³,
- introdukcję warzuchy polskiej *Cochlearia polonica* w *Ostoi Środkowojurajskiej* i *Źródłach Rajeczniczy*³⁴,
- regulację warunków świetlnych w granicach rezerwatu przyrody *Hubert*³⁵,
- montaż ogrodzenia w celu zabezpieczenia cisa pospolitego na terenie *Łęgi w lasach nad Liswartą*³⁶,
- projekt pn. „*Ochrona populacji dużych drapieżników: niedźwiedzia i wilka poprzez identyfikację miejsc rozrodczych, przeciwdziałanie szkodom wyrządzonym przez duże drapieżniki, przeciwdziałanie synantropizacji*”

³² Zarządzenie Nr 26/2010 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 4 czerwca 2010 r. w sprawie zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody *Łęczczak*.

³³ W wyniku zapytania ofertowego wybrano wykonawcę, który złożył ofertę z najniższą ceną, wartość zadania 4,7 tys. zł. Zadanie zrealizowane w terminie.

³⁴ W ramach działania zlecono do wykonania: ekspertyzę botaniczną określającą sposób i miejsce introdukcji warzuchy polskiej oraz warunki monitoringu, wykonanie introdukcji na wskazane stanowiska i monitoring w pierwszym roku po introdukcji. Wykonawca został wybrany w trybie przetargu nieograniczonego, złożył ofertę z najkorzystniejszą ceną, wartość zadania 13,8 tys. zł. Wykonano również ekspertyzę hydrologiczną określającą sposób i miejsce introdukcji warzuchy polskiej. Wykonawca został wybrany w trybie przetargu nieograniczonego, złożył ofertę z najkorzystniejszą ceną, wartość zadania 12,8 tys. zł. Obydwa zadania zostały wykonane terminowo. W wyniku realizacji tego działania utworzono drugie stanowisko warzuchy polskiej w obszarze *Źródła Rajeczniczy*.

³⁵ W ramach działania zlecono wycięcie podrostu grabowego i jaworowego. Wykonawcę wybrano w wyniku zapytania ofertowego (oferta z najniższą ceną). Wartość zadania 0,2 tys. zł. Zadanie wykonane terminowo.

³⁶ Zamontowano ogrodzenie o długości 180 m. W wyniku zapytania ofertowego wybrano wykonawcę, który złożył ofertę z najniższą ceną, wartość zadania 2,7 tys. zł. Zadanie wykonane zostało w terminie.

*niedźwiedzi oraz działania edukacyjne” na terenie Beskidu Żywieckiego, Beskidu Śląskiego i Beskidu Małego*³⁷.

(dowód: akta kontroli str. 335–341, 460–584)

Dyrektor prowadził – w trybie art.: 64, 77, 97 i 98 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku – postępowania w sprawie ocen oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć mających lub mogących mieć wpływ na obszar Natura 2000.

W 2009 r. przeprowadzono 97 postępowań (z tego 7 wyłącznie pod kątem wpływu na obszar Natura 2000), w 2010 r. – 144 postępowania (z tego 3 wyłącznie pod kątem wpływu na obszar Natura 2000), w 2011 r. – 147 postępowań (z tego 3 wyłącznie pod kątem wpływu na obszar Natura 2000), w I półroczu 2012 r. – 95 postępowań (z tego 2 wyłącznie pod kątem wpływu na obszar Natura 2000).

W 2009 r. Dyrektor wydał 7 postanowień o obowiązku przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, zgodnie z art. 97 ust. 1 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku, w 2010 r. – 3 postanowienia, w 2011 r. – 3 postanowienia i w I półroczu 2012 r. – 1 postanowienie. Natomiast w 2009 r. wydano 4 postanowienia o braku potrzeby przeprowadzenia takiej oceny, w 2010 r. – 10 postanowień, w 2011 r. – 11, a w I połowie 2012 r. – 6.

W okresie objętym kontrolą wydano, w trybie art. 98 ust. 1 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku, pięć postanowień w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszarach Natura 2000 (1 postanowienie w 2009 r., 3 w 2010 r. i 1 w I półroczu 2012 r.).

Dyrektor wydał 12 decyzji (5 w 2009 r., 2 w 2010 r., 1 w 2011 r. i 4 w I połowie 2012 r.) o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięć realizowanych na obszarach Natura 2000³⁸. W 7 z nich stwierdzono brak potrzeby przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko po przeanalizowaniu przedsięwzięcia pod kątem uwarunkowań dotyczących jego charakterystyki, rodzaju, usytuowania oraz skali możliwego oddziaływania na środowisko i po zapoznaniu się z opinią organu inspekcji sanitarnej. W stosunku do pozostałych 5 postępowań przeprowadzono oceny oddziaływania na środowisko, a żaden z uczestników tych postępowań nie wniósł uwag do zakresu sporządzonych raportów.

(dowód: akta kontroli str. 585–589)

Ustalono, że do decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach wprowadzano warunki realizacji przejść dla zwierząt w celu zapobieżenia przecinaniu korytarzy ekologicznych czy też fragmentacji obszarów Natura 2000. Natomiast w odniesieniu do dokumentów planistycznych kwestię tą ujmowano na etapie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W okresie objętym kontrolą na obszarach Natura

³⁷ W ramach działania zawarto 10 umów. Przedmiotem 2 umów było przeprowadzenie w 5 szkołach podstawowych powiatu żywieckiego serii prelekcji na temat populacji wilka i niedźwiedzia oraz ochrony populacji dużych drapieżników. Zadania wykonano w terminie, a łączna ich wartość wyniosła 1,8 tys. zł. Przedmiotem kolejnej umowy było wykonanie i dostarczenie 12.000 szt. ulotek i 1.000 szt. plakatów. Zadanie wykonano w terminie umownym. Wynagrodzenie wyniosło 4,7 tys. zł. Kolejna umowa dotyczyła wykonania i dostarczenia 14 tablic edukacyjnych. Zadanie o wartości 1,4 tys. zł wykonano terminowo. Dalsze 4 umowy dotyczyły uzyskania licencji na korzystanie z autorskich praw majątkowych do fotografii przedstawiających wilka i niedźwiedzia. Wynagrodzenie łączne 3,0 tys. zł. Następną umowę została zawarta na wykonanie, transport i montaż 4 kontenerów i 10 koszy na odpady zabezpieczonych przed dostępem drapieżników. Zadanie o wartości 31,6 tys. zł wykonano terminowo. Przedmiotem ostatniej umowy była dostawa i montaż drewnianych stelaży do tablic edukacyjnych. Zadanie wykonano 20 dni po terminie z przyczyn leżących po stronie Zamawiającego, wartość zadania 11,2 tys. zł. Wykonawców ww. umów, z wyjątkiem umów zawartych w celu uzyskania licencji, wybrano w wyniku przeprowadzonych zapytań ofertowych. Wszyscy wybrani wykonawcy złożyli oferty z najniższą ceną.

³⁸ Decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach dotyczyły następujących inwestycji: budowy rurociągu tlenu z tlenowni Alkat Sp. z o.o. umiejscowionej na terenie huty Mittal Steel w Dąbrowie Górniczej do huty CMC Zawiercie, budowy kanalizacji sanitarnej i deszczowej oraz oczyszczalni ścieków komunalnych w Tarnowskich Górach, budowy autostrady A1 na odcinku od granicy woj. łódzkiego/śląskiego do węzła Pyrzowice oraz odcinka drogi ekspresowej S1 od węzła Pyrzowice do węzła Lotnisko, budowy kanalizacji sanitarnej w gminach: Jasienica, Rajcza, Skoczów oraz Koniecpol (4 inwestycje), budowy zbiornika przeciwpowodziowego Racibórz Dolny na rzece Odrze, rozbudowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków w Strumieniu, budowy bocznicy kolejowej w Tarnowskich Górach, przebudowy i nadbudowy lewego wału rzeki Wisły oraz lewego wału rzeki Pszczynki w gminie Bojszowy, przebudowy i nadbudowy obwałowań cieku Iłownica w gminie Czechowice-Dziedzice.

2000 województwa śląskiego nie prowadzono inwestycji liniowych przecinających korytarze ekologiczne. Zastępca Dyrektora podał, że każde przedsięwzięcie czy projektowana zmiana funkcji terenu była analizowana pod kątem wpływu na możliwość zachowania korytarzy ekologicznych i zapewnienia spójności obszarów Natura 2000.

W okresie objętym kontrolą Dyrektor nie wydawał zezwoleń na podstawie art. 34 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody.

Dyrektor nie miał danych, dla ilu i których obszarów Natura 2000 realizowane są programy rolnośrodowiskowe, przewidziane Planem Rozwoju Obszarów Wiejskich i dofinansowywane z funduszy strukturalnych. Zastępca Dyrektora podał, że ARiMR nie przekazywała takich danych. Wskazał, że informacje te będą istotne po zakończeniu prac nad planami zadań ochronnych dla poszczególnych obszarów Natura 2000 na etapie ich wdrażania.

(dowód: akta kontroli str. 590 – 592, 599–617, 636)

W okresie od stycznia 2009 r. do maja 2010 r. Dyrektor wydawał opinie o zgodności planu działalności rolnośrodowiskowej z celami ochrony obszaru chronionego³⁹. W tym okresie do Dyrektora wpłynęło 14 wniosków o wydanie tych opinii. Wszystkie wnioski pozytywnie zaopiniowano. Jak wyjaśnił Dyrektor, w świetle przepisów ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich⁴⁰, do przeprowadzenia kontroli u rolników, m.in. w odniesieniu do realizacji programów rolnośrodowiskowych oraz płatności dla obszarów Natura 2000, właściwa jest ARiMR. Wyjaśnił także, że nie wydawał zgody na odstępowania od zakazów określonych w art. 51 i 52 ustawy o ochronie przyrody dla rolników starających się o dopłaty w ramach programów rolnośrodowiskowych. Do Dyrekcji nie wpłynęły zgłoszenia dotyczące łamania ww. zakazów na terenach rolniczych przez osoby, które nie mają zezwolenia Dyrektora, jak również zgłoszenia o stwierdzonych w tym zakresie nieprawidłowościach podczas kontroli prowadzonych przez ARiMR.

(dowód: akta kontroli str. 593–598)

Dyrektor nie zawierał umów, o których mowa w art. 36 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody. Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że nie otrzymano wniosków o zawieranie umów z tytułu obniżenia dochodowości w związku z koniecznością dostosowania działalności gospodarczej, rolnej, leśnej, łowieckiej lub rybackiej do wymogów ochrony obszaru Natura 2000, na którym nie mają zastosowania programy wsparcia. Ponadto stwierdził, że obszary, w stosunku do których nastąpi ewentualne ograniczenie sposobu użytkowania, będą znane po opracowaniu projektu planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla poszczególnych obszarów Natura 2000.

Dyrektor nie przeprowadzał kontroli przestrzegania przepisów o ochronie obszarów Natura 2000 na terenach leśnych, pozostających w zarządzie Lasów Państwowych. Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że dotychczasowa działalność Lasów Państwowych nie budziła zastrzeżeń, a Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach przyznano certyfikaty FSC świadczące o prowadzeniu proekologicznej gospodarki leśnej.

(dowód: akta kontroli str. 590–592)

Dyrektor w ww. okresie wydał dwie decyzje nakazujące wstrzymanie działań niezgodnych z prawem oraz podjęcie działań dla przywrócenia poprzedniego stanu,

³⁹ Opinie wydawano na podstawie § 19 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania *Program rolnośrodowiskowy* objętego programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 (Dz. U. Nr 33, poz. 262 ze zm.).

⁴⁰ Dz. U. Nr 64, poz. 427 ze zm.

na podstawie art. 37 ustawy o ochronie przyrody. Decyzje te dotyczyły tego samego podmiotu i obszaru Natura 2000 *Podziemia Tarnogórsko–Bytomskie*. W jednym przypadku Dyrektor nakazał natychmiastowe wstrzymanie działań polegających na prowadzeniu eksploatacji kruszywa oraz zabezpieczeniu terenu wyrobiska przed osuwiskami i dostępem osób trzecich. Prace wstrzymano, jednak terenu nie zabezpieczono, w związku z czym Dyrektor zawiadomił Komendę Miejską Policji w Bytomiu o podejrzeniu naruszenia zasad bezpieczeństwa powszechnego doprowadzającego do stworzenia zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi. W drugim przypadku Dyrektor nakazał wstrzymanie jakichkolwiek działań polegających na prowadzeniu prac ziemnych, w tym związanych z przemieszczaniem, wydobywaniem i wywożeniem gruntu (kruszywa). Prace zostały wstrzymane.

(dowód: akta kontroli str. 30–37)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Artykuł 115 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie przyrody stanowi m.in., że na obrzeżach lub w pobliżu obszaru Natura 2000 umieszcza się tablice informujące o nazwie formy ochrony przyrody, które sporządza organ sprawujący nadzór nad tym obszarem. Ustalono, że Dyrektor oznakował tylko 3 obszary Natura 2000 (OSOp: *Dolina Górnej Wisły*, *Beskid Żywiecki* oraz *Stawy Wielką i Las Tworowski*). Pozostałe obszary Natura 2000 nie były oznakowane. W toku przeprowadzonych 6 grudnia 2012 r. oględzin obszaru Natura 2000 *Stawy Łęczok* stwierdzono, że na terenie obszaru nie było tablic informujących o nazwie tej formy ochrony przyrody. Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że pozyskano środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach⁴¹ na oznakowanie kolejnych czterech obszarów Natura 2000⁴², a projekt będzie realizowany w 2013 r. Podał także, że brak możliwości oznakowania wszystkich obszarów Natura 2000, znajdujących się na terenie województwa śląskiego, wynika z ograniczonych środków finansowych. Zaznaczył, że dofinansowanie z WFOŚ dotyczy 80% wartości zadania, a pozostałe 20% pochodzi z budżetu Dyrekcji. Kolejne obszary będą oznakowane w miarę pozyskiwania środków finansowych na ten cel.

(dowód: akta kontroli str. 590–592, 618–626, 881–883)

2. Stosownie do art. 31 ustawy o ochronie przyrody, sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 sporządza i przekazuje Generalnemu Dyrektorowi, co 6 lat w odniesieniu do SOOs oraz co 3 lata w odniesieniu do OSOp, ocenę realizacji ochrony tego obszaru, zawierającą informacje dotyczące podejmowanych działań ochronnych i wpływu tych działań na stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, a także wyniki monitorowania i nadzoru tych działań. Ustalono, że nie sporządzano oceny realizacji ochrony obszarów Natura 2000. Jak wyjaśnił Zastępca Dyrektora, sporządzenie przedmiotowej oceny będzie możliwe po ustanowieniu planów zadań ochronnych i na podstawie faktycznie zrealizowanych zadań.

(dowód: akta kontroli str. 590–592)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność w badanym podobszarze.

⁴¹ Zwanego dalej „WFOŚ”.

⁴² Obszary Natura 2000: Beskid Mały, Beskid Śląski, Ostoja Olsztyńska – Mirowska i Ostoja Złotopotocka.

2.6. Działania informacyjno–edukacyjne dotyczące funkcjonowania sieci Natura 2000.

Opis stanu faktycznego

Dyrekcja realizowała trzy projekty promocyjno-edukacyjne: „Sieć Natura 2000 – drogą do rozwoju”, „Złap równowagę, Odkryj Naturę” oraz „Natura i Gospodarka – podstawy dialogu”. W ramach realizacji pierwszego projektu Generalny Dyrektor zwrócił się z prośbą o wskazanie gmin, w których należałoby zrealizować szkolenia. Wytypowano osiem gmin⁴³ i zamieszczono informację na swojej stronie internetowej o bezpłatnych, dwudniowych spotkaniach z ekspertami na temat sieci Natura 2000. Generalny Dyrektor zwrócił się także z prośbą o wskazanie obszarów Natura 2000, na których zostałyby zorganizowane obozy dla studentów w ramach projektu „Złap równowagę, Odkryj Naturę”. Wytypowano trzy obszary⁴⁴ i zamieszczono na swojej stronie internetowej szczegółowe informacje dotyczące realizowanego projektu. W zakresie trzeciego projektu „Natura i Gospodarka – podstawy dialogu” zamieszczono na stronie internetowej informację o jednodniowych, bezpłatnych spotkaniach dedykowanych instytucjom otoczenia biznesu, organizowanych przez Generalną Dyрекcję⁴⁵. Dyrektor nie realizował żadnych zadań, w ramach ww. projektów, generujących wydatki.

(dowód: akta kontroli str. 627–632)

Dyrektor z własnej inicjatywy zorganizował 36 spotkań konsultacyjnych (27 w 2009 r., 5 w 2010 r i 4 w 2011 r.) w zakresie wyznaczania i funkcjonowania obszarów Natura 2000 oraz zasad planowania inwestycji na tych obszarach. Spotkania skierowano do pracowników administracji samorządowej, mieszkańców gmin i pracowników nadleśnictw. Realizacja przedmiotowych spotkań generowała jedynie koszty delegacji służbowych pracowników Dyrekcji. Ponadto, w 2011 r. zrealizowano projekt pn. „Zorganizowanie akcji edukacyjnej – działania promujące Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000 w województwie śląskim” dofinansowany ze środków WFOŚ, którego celem było podniesienie poziomu akceptacji sieci Natura 2000 oraz upowszechnienie wiedzy o zasadach ochrony tych obszarów. W ramach projektu zorganizowano pięć spotkań edukacyjnych z mieszkańcami wybranych gmin, wydano ulotki przybliżające walory przyrodnicze pięciu obszarów Natura 2000 i gadżety promujące ideę sieci Natura 2000 oraz zorganizowano regionalny konkurs fotografii przyrodniczej „Natura 2000 – Moc Wartości dla Przyszłości” skierowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

W dniach 14–15 czerwca 2012 r. Dyrektor z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach zorganizował I Ogólnopolską Konferencję Naukową w Podlesicach pt.: „Zachowanie unikatowych walorów przyrodniczych Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej poprzez racjonalnie prowadzoną gospodarkę na obszarach chronionych”, której celem było zaprezentowanie działań ochrony czynnej na terenie Ostoi Kroczyckiej. W konferencji wzięli udział przedstawiciele władz i organizacji samorządowych, przedstawiciele nauki oraz społeczność lokalna. W ramach projektu wydano materiały informacyjne, sfinansowane przez WFOŚ (zbiór streszczeń referatów oraz ulotkę dotyczącą tego obszaru Natura 2000).

(dowód: akta kontroli str. 633–635)

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym podobszarze.

Ocena częściowa

⁴³ Gminy: Pszczyna, Goczałkowice-Zdrój, Jeleśnia, Ujsoly, Rajcza, Bytom, Częstochowa oraz Ciasna.

⁴⁴ Obszary Natura 2000: Dolina Górnej Wisły, Beskid Żywiecki oraz Ostoja Olsztyńsko-Mirowska.

⁴⁵ W jednym ze spotkań, które odbyło się w Regionalnej Izbie Gospodarczej w Katowicach w dniu 5 września 2012 r., uczestniczył przedstawiciel Dyrekcji.

3. Ochrona i zarządzanie innymi formami ochrony przyrody.

Opis stanu
faktycznego

Na terenie województwa śląskiego znajdowały się 64 rezerваты przyrody. Były one wpisane do rejestru form ochrony przyrody, prowadzonego przez Dyrektora⁴⁶.

Spośród ww. rezerwatów 10 posiadało plan ochrony, w tym jeden ustanowiony przez Dyrektora⁴⁷. Dla 14 rezerwatów ustanowiono zadania ochronne. Pozostałe 40 rezerwatów nie miało ustanowionych planów ochrony lub zadań ochronnych⁴⁸. W okresie objętym kontrolą projekty planów ochrony i zadań ochronnych sporządzał Dyrektor. Dwa projekty planów były w trakcie uzgodnień (dla rezerwatów: *Barania Góra*, *Lasek Miejski nad Puńcówką*). Na etapie uzgodnień był również projekt zadań ochronnych rezerwatu *Góra Grojec*.

W pięciu przypadkach Dyrektor wydał zarządzenia zmieniające zarządzenia w sprawie funkcjonowania rezerwatów przyrody, w których określono rodzaj, typ i podtyp rezerwatu oraz zmieniono oznaczenia powierzchni rezerwatu w związku z dostosowaniem do nowego podziału powierzchniowego w nadleśnictwie (plan urządzenia lasu). W trzech przypadkach zwiększono powierzchnię rezerwatów w wyniku poddania pod ochronę obszaru leśnego charakteryzującego się podobnymi do obecnego terenu rezerwatu walorami przyrodniczymi, a w jednym przypadku zmniejszono obszar w związku z bezpowrotnym utraceniem wartości przyrodniczych. W odniesieniu do trzech zarządzeń, na podstawie których zmieniono powierzchnię rezerwatów, uzyskano pozytywną opinię Regionalnej Rady Ochrony Przyrody, a w pozostałych dwóch przypadkach, ze względu na porządkowy charakter zmian, nie zasięgnięto opinii Rady.

Dyrektor nie wprowadził opłat za wstęp do rezerwatu przyrody. Jak podał, brzmienie art. 13 ust. 4 i 5 ustawy o ochronie przyrody nie daje podstaw do przygotowania stosownego zarządzenia w sposób umożliwiający praktyczne wdrożenie systemu poboru opłat. Wojewoda w 2007 r. zwrócił się do Ministra Środowiska z prośbą o rozstrzygnięcie wątpliwości dotyczących stosowania poboru opłat wprowadzonych na podstawie tego przepisu oraz problemu dysponowania przychodem uzyskanym z tych opłat. Minister wskazał, że problem ten, wobec braku odpowiednich uregulowań w obowiązującej wówczas ustawie o ochronie przyrody, zostanie uwzględniony przy najbliższej nowelizacji ustawy, co jednak nie nastąpiło.

(dowód: akta kontroli str. 637–645)

W 2009 r. Dyrektor przeprowadził inspekcje terenowe w 24 rezerwach przyrody, w 2010 r. w 19 rezerwach, w 2011 r. w 25 rezerwach, a w I połowie 2012 r. w 12 rezerwach, tj. odpowiednio w 37,5%, 29,7%, 39,1% i 18,8% wszystkich rezerwatów⁴⁹. W 12 przypadkach stwierdzono naruszenia zakazów i ograniczeń

⁴⁶ W 1953 r. Minister Leśnictwa utworzył 12 rezerwatów przyrody, w latach 1957 – 1982 Minister Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego 32 rezerваты przyrody, w latach 1995 – 1998 r. minister właściwy ds. środowiska 13 rezerwatów przyrody, w latach 2000 – 2008 Wojewoda Śląski 7 rezerwatów przyrody. W stosunku do 21 rezerwatów przyrody utworzonych w latach 1953 – 1998 Wojewoda Śląski, a następnie Dyrektor, wydali nowe akty prawne w sprawie ich funkcjonowania, określając rodzaj, typ i podtyp rezerwatu oraz wskazując organ sprawujący nadzór, którym był regionalny (wojewódzki) konserwator przyrody, uchylając ponadto postanowienia dotyczące obowiązujących w rezerwacie zakazów. Przed wejściem w życie ustawy o ochronie przyrody, w aktach prawnych ustanawiających rezerваты przyrody nie wskazywano organu sprawującego nadzór.

⁴⁷ Zarządzenie nr 35/2010 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 4 października 2010 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody *Cisy w Łębkach* (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 229, poz. 3345).

⁴⁸ Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 985), plany ochrony dla rezerwatów przyrody utworzonych przed dniem 15 listopada 2008 r. sporządza się w terminie do dnia 14 listopada 2018 r. Na terenie województwa śląskiego wszystkie rezerваты przyrody zostały ustanowione przed dniem 15 listopada 2008 r.

⁴⁹ Inspekcje terenowe przeprowadzano m.in. w związku z potrzebą podjęcia działań z zakresu ochrony czynnej, realizacją przez nadleśnictwa zadań ochronnych lub planu ochrony, zapewnieniem właściwych warunków ochronnych rezerwatu. Z przeprowadzonych inspekcji sporządzano notatki służbowe zawierające wyniki oględzin.

obowiązujących w rezerwachach.⁵⁰ W okresie objętym kontrolą w 10 rezerwach przyrody nie przeprowadzono inspekcji terenowej, przy czym w 6 ostatnią inspekcję przeprowadzono w 2008 r., w 2 w 2006 r. i w 1 w 2005 r. Jeden rezerwat ustanowiono w 2008 r. Dyrektor wyjaśnił, że obiekty przyrodnicze w tych rezerwach charakteryzują się stabilnością ekosystemów, a prowadzone we wcześniejszym okresie inspekcje wykazały brak zdarzeń mogących stanowić zagrożenie dla prawidłowego ich funkcjonowania. Dyrektor nie miał danych z inspekcji rezerwatów przeprowadzonych przez inne organy (gminy, dyrektorów parków krajobrazowych, nadleśniczych). Jak podał, nadleśniczowie w ramach prowadzonego zarządu nad rezerwatami zgłaszają doraźnie informacje o stwierdzonych na ich obszarze nieprawidłowościach.

(dowód: akta kontroli str. 30–37, 655–720)

W okresie objętym kontrolą działania ochronne przeprowadzono w 14 rezerwach przyrody. W trzech rezerwach działania te prowadziła Dyrekcja, a w odniesieniu do pozostałych rezerwatów – zarządzający terenem (w 9 właściwi nadleśniczowie, w jednym przypadku Gmina Cieszyn i w jednym Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gliwicach)⁵¹.

Dyrektor, w ww. okresie, wydał 228 decyzji zezwalających na odstępstwa od obowiązujących w rezerwach przyrody zakazów (61 w 2009 r., 57 w 2010 r., 74 w 2011 r. i 36 w I połowie 2012 r.).

Na podstawie analizy 30 decyzji ustalono, że wydano je w sytuacjach, o których mowa w art. 15 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody, głównie w związku z wykonaniem badań naukowych i celów edukacyjnych. Wszystkie decyzje wydano w terminie określonym w art. 35 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego⁵². Zezwolenia na odstępstwa od zakazów wydawano na czas określony, nie dłuższy niż 5 lat, zgodnie z art. 15 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody. Dyrektor w wydanych decyzjach wносił o przedstawienie sprawozdania z zakresu wykorzystania zezwolenia na odstępstwa od zakazów. Jak wyjaśnił, większość wydawanych zezwoleń dotyczyła prowadzenia badań naukowych, które pozwalają na poszerzenie wiedzy o obiektach rezerwatowych. Podał także, że oceniając wpływ planowanych działań na cele i przedmioty ochrony wziął pod uwagę m.in. terminy i miejsca, w których należy ograniczać ruch pieszzy bądź inną działalność ze względu na wymagania siedliskowe lub behawioralne gatunków występujących w rezerwacie. W celu wyeliminowania ewentualnych negatywnych oddziaływań na rezerwat określano warunki realizacji wnioskowanych działań w sposób gwarantujący brak negatywnego oddziaływania odstępstw od zakazów. Weryfikowanie oddziaływania sprawdzano w terenie w trakcie prowadzonych oględzin, w ramach sprawowanego nadzoru nad tą formą ochrony przyrody.

W okresie objętym kontrolą nie wpłynął żaden wniosek o zgodę na usunięcie drzew w rezerwach przyrody, w trybie art. 83 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody.

⁵⁰ Stwierdzone naruszenia zakazów polegały na: zanieczyszczaniu terenu odpadami stałymi i ciekłymi, wycince drewna, paleniu ognisk, ruchu pieszych poza wyznaczonymi trasami turystycznymi. Dyrektor wysyłał do podmiotów odpowiedzialnych (nadleśnictw, gmin) pisma w sprawie zintensyfikowania działań mających na celu respektowanie zakazów i ograniczeń. Ponadto, każdego roku przysyłał do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach zbiorczą informację o liczbie rezerwatów przyrody objętych inspekcjami terenowymi oraz o wynikach tych inspekcji i podjętych przez nadleśnictwa działaniach naprawczych.

⁵¹ Przeprowadzone działania ochronne polegały m.in. na: wykonaniu zabiegów mających na celu ograniczenie gradacji szkodników wtórnych (cięcia sanitarne w drzewostanie, usuwanie czynnego posuszu, wystawianie pułapek feromonowych), wykaszaniu krzewów i runa leśnego ograniczającego dostęp światła, bieżącej naprawie ogrodzeń w celu ochrony siewek i młodych drzewek przed zagryzieniem i zdeptywaniem, wykonaniu zabiegów związanych z odnowieniem powiatrołomowych powierzchni rezerwatu (wprowadzenie jodły, buka, jawora, pielęgnacja upraw i młodnika), konserwacji ścieżek turystycznych (dydaktycznych), rozplantowaniu przyzmy w korycie rzeki Biała Wisielka w celu polepszenia warunków rozwoju pstrąga potokowego. Działania prowadzone przez Dyrekcję polegały na przerzedzeniu podrostu bukowego w celu poprawy warunków świetlnych na stanowiskach śnieżyczki przebiśnieg (podlegającej ścisłej ochronie gatunkowej) oraz zabezpieczeniu przed niekontrolowanym wejściem do nowoodkrytej jaskini *Niedźwiedzia Góma* w rezerwacie *Parkowe*.

⁵² Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm., zwanej dalej „K.p.a.”.

Zastępca Dyrektora podał, że wszystkie rezerваты przyrody na terenie województwa są oznakowane. Znakowanie wykonano za pomocą tablic informujących o nazwie rezerwatu oraz o zakazach obowiązujących na jego terenie.⁵³

(dowód: akta kontroli str. 637–645, 713–741)

Na terenie województwa śląskiego znajdowało się 8 parków krajobrazowych, 13 obszarów chronionego krajobrazu oraz 1.442 pomniki przyrody. W zakresie działań związanych z utrzymaniem i pielęgnacją pomników przyrody Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że w przypadku, gdy gminy lub inne instytucje zwracały się z prośbą o zaopiniowanie planowanych prac pielęgnacyjnych lub o wskazówki w tym zakresie przedstawiano stanowisko Dyrektora. Dodał, że w okresie objętym kontrolą nie wpłynął żaden projekt uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego w sprawie zmiany granic, utworzenia lub likwidacji parku krajobrazowego lub obszaru chronionego krajobrazu, zmiany zakresu obowiązujących w parkach krajobrazowych zakazów, planu ochrony dla parku krajobrazowego.

Dyrektor w ww. okresie wprowadził, w drodze zarządzenia, okresową ochronę jednego gatunku nieobjętego rozporządzeniem Ministra Środowiska, tj. jodły pospolitej *Abies alba*.⁵⁴ Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że ochronę tej jodły wprowadzono w związku z uznaniem jej za gatunek znajdujący się w recesji wynikającej z niskiej odporności na zanieczyszczenia powietrza (szczególnie wrażliwego na kwaśne opady) i obniżanie się poziomu wód gruntowych. Stwierdził, że jest to gatunek o długim okresie odnowienia i bardzo trudny w hodowli, a okres świąteczny stanowi dla niej szczególne zagrożenie. W związku ze stwierdzoną poprawą odnowienia tego gatunku wprowadzenie ochrony przestało być zasadne.

(dowód: akta kontroli str. 742–749)

Dyrektor w okresie objętym kontrolą wydał 431 decyzji – zezwoleń (50 w 2009 r., 105 w 2010 r., 158 w 2011 r. i 118 w I połowie 2012 r.) w trybie art. 56 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody.⁵⁵

Analiza 25 decyzji wykazała, że zezwolenia spełniały wymogi określone w art. 56 ust. 4–7 ustawy o ochronie przyrody. Wszystkie wydano w terminie określonym w art. 35 K.p.a. W trzech przypadkach, na podstawie art. 56 ust. 7a ustawy o ochronie przyrody, skontrolowano spełnianie warunków określonych w zezwoleniach. W odniesieniu do dwóch spraw, w związku z wniesionymi skargami na wydane decyzje, akta przekazano do Generalnego Dyrektora i do dnia zakończenia niniejszej kontroli ich nie zwrócono.

W Dyrekcji znajdowały się akta dotyczące kontroli spełniania warunków określonych w zezwoleniu na niszczenie siedlisk i ostoi gatunków chronionych ptaków. Z przeprowadzonej kontroli sporządzono protokół, który podpisali pracownik Dyrekcji i kontrolowany, zgodnie z art. 56 ust. 7g i 7h ww. ustawy. W związku ze stwierdzeniem nieprawidłowości, Dyrektor w wystąpieniu pokontrolnym zalecił montaż pięciu budek lęgowych.

(dowód: akta kontroli str. 637–645, 721–741)

⁵³ Pracownicy Dyrekcji oznakowali 35 rezerwatów przyrody. Znakowanie rezerwatów prowadziły również Lasy Państwowe i Towarzystwo Miłośników Ziemi Zawierciańskiej, a przed 15 listopada 2008 r. także Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego.

⁵⁴ Zarządzenie nr 25/09 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 9 grudnia 2009 r. w sprawie wprowadzenia na terenie województwa śląskiego okresowej ochrony jodły pospolitej *Abies alba* (Dz. Urz. Woj. Śl. nr 224, poz. 4456). W zarządzeniu określono zakaz pozyskiwania, zbioru, przetrzymywania, posiadania, preparowania i przetwarzania okazów gatunku oraz zbywania, nabywania, oferowania do sprzedaży, wymiany i darowizny okazów gatunku w stosunku do rodzimych, dziko występujących drzewek jodły pospolitej o wysokości do 5 m w okresie 15 grudnia 2009 r. – 15 stycznia 2010 r.

⁵⁵ Większość wydanych decyzji dotyczyła niszczenia siedlisk i gniazd ptaków w związku z termomodernizacją budynków mieszkalnych lub wycinką drzew. Pozostałe zezwolenia dotyczyły m.in.: niszczenia siedlisk chronionych gatunków zwierząt i roślin w związku z inwestycjami (głównie drogowymi), zakupu okazów pijawki lekarskiej, pozyskiwania ślimaka winniczka, preparacji okazów gatunków, płoszenia i niepokojenia ptaków (głównie w związku ze szkodami w gospodarstwach rybactw), niszczenia tam bobrowych, chwytania zwierząt i zbioru okazów lub fragmentów roślin w związku z badaniami naukowymi lub programami ochrony gatunków, w tym tworzeniem banku genów dla ochrony *ex situ*, niszczenia bluszczu pospolitego w związku z wycinką drzew, fotografowanie lub filmowanie okazów gatunków mogące powodować płoszenie i niepokojenie.

Nie stwierdzono przesłanek do cofnięcia zezwolenia wydanego na podstawie art. 56 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody. Dyrektor składał Generalnemu Dyrektorowi raporty o wydanych zezwoleniach, zawierające m.in. informacje o ich wykorzystaniu oraz o wynikach kontroli spełniania warunków określonych w zezwoleniach. Raporty za 2010 r. i 2011 r. przekazano do dnia 31 stycznia roku następnego, natomiast raport za 2009 r. - w dniu 5 lutego 2010 r. Dyrektor przekazywał również Generalnemu Dyrektorowi roczne informacje o stwierdzonych przypadkach schwywania lub zabicia zwierząt gatunków objętych ochroną ścisłą oraz wydry. Informację za 2011 r. przesłano do 31 marca 2012 r., natomiast informacje za 2009 r. i 2010 r., odpowiednio: 12 kwietnia 2010 r. i 12 maja 2011 r.

(dowód: akta kontroli str. 742–756)

Dyrektor ustalał, w drodze decyzji, na podstawie art. 60 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody, strefy ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt objętych ochroną gatunkową (bocian czarny, kania czarna, bielik, iglica mała). W 2009 r. ustanowiono trzy strefy ochrony, w 2010 r. – jedną, w 2011 r. – dwie, a w I półroczu 2012 r. – trzy. W decyzjach określano zakazy obowiązujące w strefach ochrony oraz wskazywano, że granice stref oznacza się tablicami z napisem „ostoja zwierząt” i informacją „osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”. Ustanowione strefy ochrony położone były na terenach leśnych, zarządzanych przez nadleśniczych. Przeprowadzono oględziny 6 stref ochrony⁵⁶.

(dowód: akta kontroli str. 742–748, 757–790)

W okresie objętym kontrolą Dyrektor wydał 1.083 opinie o projektach studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (301 w 2009 r., 267 w 2010 r., 250 w 2011 r. i 265 w I połowie 2012 r.). Uzgodniono 331 ww. projektów (74 w 2009 r., 122 w 2010 r., 72 w 2011 r. i 63 w I połowie 2012 r.). Nie wystąpiły przypadki pozostawienia wniosku o opinię bez odpowiedzi. We wszystkich przypadkach przyjęto stanowisko.

Na podstawie analizy 20 postępowań stwierdzono, że Dyrektor, dokonując uzgodnień, zwracał uwagę na występowanie i rozmieszczenie form ochrony przyrody, wskazując w wydanych postanowieniach konkretne formy ochrony przyrody znajdujące się na terenach będących przedmiotem opracowań.

(dowód: akta kontroli str. 30–37, 791)

W ww. okresie uzgodniono 234 decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i 1.362 decyzje o warunkach zabudowy. Dyrektor odmówił uzgodnienia dwóch decyzji o warunkach zabudowy. Natomiast w jednym przypadku odstąpiono od uzgodnienia na podstawie art. 53 ust. 5b ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁵⁷ oraz w jednym przypadku organ wykonawczy gminy po przeprowadzeniu analizy funkcji i cech zabudowy i zagospodarowania nieruchomości odmówił ustalenia warunków zabudowy, w związku z tym uzgodnienie warunków było niemożliwe.

Odmowne uzgodnienia, dotyczące dwóch decyzji, wynikały z nieprzedstawienia przez wnioskodawcę szczegółowych informacji świadczących o niewystępowaniu znaczącego negatywnego oddziaływania na stan zachowania gatunków zwierząt oraz ich siedlisk w obszarze Natura 2000 *Podziemia Tarnogórsko – Bytomskie* (jeden podmiot dwie sprawy). Wnioskodawca złożył do Generalnego Dyrektora zażalenie na postanowienia odmawiające uzgodnienia warunków zabudowy. Organ odwoławczy uchylił zaskarżone postanowienia i przekazał sprawę do ponownego

⁵⁶ Oględziny przeprowadzono w związku z wnioskami nadleśniczych o wykonanie zabiegów sanitarnych w strefach ochrony. Z przeprowadzonych oględzin sporządzano protokół. W 1 przypadku stwierdzono, że sprawozdania z przeprowadzonych prac złożono po terminach określonych w 2 decyzjach wyrażających zgodę na wycinkę drzew.

⁵⁷ Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.

rozpatrzenia.⁵⁸ Organ I instancji, po przedłożeniu przez prezydenta miasta odmownych projektów decyzji oraz prawidłowo sporządzonych map, wydał postanowienia uzgadniające odmowne projekty decyzji.

Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że w toku uzgadniania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy, w odniesieniu do obszarów parków krajobrazowych, wykorzystywana jest dokumentacja przygotowana na potrzeby opracowania projektów planu ochrony (obecnie żaden park krajobrazowy znajdujący się na terenie województwa nie posiada planu ochrony). Każde wydane przez Dyrektora postanowienie, dotyczące obszaru znajdującego się w granicach parku krajobrazowego lub jego otuliny, przekazuje się do wiadomości Dyrektora Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego.

W okresie objętym kontrolą Dyrektor uzgodnił 31 projektów uchwał rad gmin w sprawie ustanowienia pomnika przyrody, użytku ekologicznego i zespołu przyrodniczo-krajobrazowego. Nie odnotowano przypadku odmowy uzgodnienia takiej uchwały. Uzgodniono również 25 projektów uchwał rad gmin w sprawie zniesienia pomnika przyrody i użytku ekologicznego. W jednym przypadku Dyrektor odmówił uzgodnienia projektu takiej uchwały. Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że uzgodnień projektów uchwał rad gmin w sprawach dotyczących ustanowienia lub zniesienia pomnika przyrody dokonywano na podstawie dokumentacji fotograficznej oraz opisu obiektu przekazanego przez organ gminy. Zwracano uwagę czy dokumentacja pozwalała na stwierdzenie utraty wartości przyrodniczej obiektu lub potwierdzała w sposób jednoznaczny, że realizacja inwestycji celu publicznego koliduje z obiektem pomnikowym. W sprawach dotyczących ustanowienia lub zniesienia użytku ekologicznego oraz zespołu przyrodniczo-krajobrazowego uzgodnień dokonywano na podstawie ekspertyzy przyrodniczej. W trzech przypadkach pracownicy Dyrekcji przeprowadzili oględziny form ochrony przyrody.

(dowód: akta kontroli str. 742–748, 792–798)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie przyrody, dla rezerwatu przyrody, do czasu ustanowienia planu ochrony, sprawujący nadzór sporządza zadania ochronne. Ustalono, że w stosunku do 40 rezerwatów przyrody znajdujących się na terenie województwa śląskiego (nieposiadających planów ochrony) nie ustanowiono zadań ochronnych. Dyrektor wyjaśnił, że na terenie województwa nie ma rezerwatów, w których nieustanowienie planu ochrony lub zadań ochronnych skutkowałoby brakiem możliwości podejmowania na ich terenie koniecznych działań z zakresu ochrony czynnej. Wszystkie rezerваты zarządzane są zgodnie z potrzebami ich ochrony.

(dowód: akta kontroli str. 637–645, 713–720)

2. Artykuł 115 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody stanowi m.in., że na obrzeżach lub w pobliżu rezerwatów przyrody umieszcza się tablice informujące o nazwie rezerwatu oraz o zakazach obowiązujących na jego obszarach. Katalog 27 zakazów obowiązujących w rezerwach przyrody określono w art. 15 ust. 1 ww. ustawy. Wzory tablic informujących o nazwie formy ochrony przyrody i zakazach obowiązujących na jej obszarach ustalono w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 10 grudnia 2004 r. w sprawie wzorów tablic⁵⁹.

⁵⁸ Organ odwoławczy w uzasadnieniu podał, że wobec niewykazania przez skarżącego zasadności stwierdzenia o braku wpływu oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 przekazuje sprawę do ponownego rozpatrzenia celem zwrócenia się do organu prowadzącego postępowanie główne o uzupełnienie akt sprawy o projekt decyzji o warunkach zabudowy i prawidłowo sporządzone mapy.

⁵⁹ Dz. U. Nr 268, poz. 2665, zwanym dalej „rozporządzeniem w sprawie wzorów tablic”.

W wyniku przeprowadzonych 6 grudnia 2012 r. oględzin rezerwatu przyrody Łęczczak ustalono, że rezerwat miał dwa wejścia (od strony wschodniej i południowej)⁶⁰. Przy wejściu do rezerwatu od strony południowej znajdowała się tablica informująca o formie ochrony przyrody, nie wskazując jej nazwy własnej, a tło tablicy informującej o zakazach obowiązujących w rezerwacie wykonano w kolorze zielonym zamiast białym. Katalog zakazów obowiązujących w rezerwacie, wymienionych na tablicach informacyjnych, znajdujących się od strony wschodniej i południowej, nie zawierał wszystkich zakazów określonych w art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody. I tak, na tablicach tych nie było zakazów, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 16, 19, 21, 23, 24, 25 i 27 ww. ustawy. Tablice wykonało Nadleśnictwo Rudy Raciborskie. Dyrektor wyjaśnił, że przyjął następującą kolejność typowania rezerwatów do znakowania. W pierwszej kolejności oznakowano rezerваты, które nie były oznakowane. Następnie rezerваты, w stosunku do których stwierdzono potrzebę uzupełnienia oznakowania lub jego wymiany ze względu na zły stan techniczny bądź całkowite zniszczenie. W trzeciej kolejności znakowane są rezerваты, które oznakowano nieaktualnymi tablicami, zarówno ze względu na formę ich wykonania, jak i treść zamieszczonych informacji. Przyjęcie takiej kolejności znakowania rezerwatów wynika z ograniczenia środków finansowych. Zaznaczył, że pozyskuje środki z WFOŚ, co jednak wiąże się z koniecznością zabezpieczenia wkładu własnego. Dodał, że tablice informujące o formie ochrony przyrody oraz o zakazach obowiązujących w rezerwacie są czytelne i w dobrym stanie technicznym, zatem zostaną wymienione zgodnie z przyjętą kolejnością znakowania.

(dowód: akta kontroli str. 618–626, 799–805)

3. Stosownie do art. 56 ust. 8 ustawy o ochronie przyrody, Dyrektor do dnia 31 stycznia każdego roku składa Generalnemu Dyrektorowi raport o wydanych w roku poprzednim zezwoleniach, zawierający m.in. informacje o ich wykorzystaniu oraz o wynikach kontroli spełniania warunków określonych w tych zezwoleniach. Ustalono, że raport za 2009 r. przekazano Generalnemu Dyrektorowi 5 lutego 2010 r., tj. z opóźnieniem wynoszącym 4 dni. Dyrektor wyjaśnił, że raport przekazano z opóźnieniem z powodu nagromadzenia się obowiązków służbowych, związanych m.in. z przygotowaniem wniosków o dofinansowanie z WFOŚ.

(dowód: akta kontroli str. 750, 806–809)

4. Zgodnie z art. 58 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, Dyrektor do dnia 31 marca każdego roku przekazuje Generalnemu Dyrektorowi informację za rok poprzedni w sprawie przypadkowego schwytania lub zabicia zwierząt gatunków objętych ochroną ścisłą oraz wydry. Ustalono, że informację o stwierdzonych przypadkach schwytania lub zabicia zwierząt chronionych za 2009 r. przekazano w dniu 12 kwietnia 2010 r., a za 2010 r. – 12 maja 2011 r., tj. z opóźnieniem wynoszącym odpowiednio: 12 i 42 dni. Dyrektor wyjaśnił, że informacje przekazano z opóźnieniem z powodu nagromadzenia się obowiązków służbowych, związanych m.in. z przygotowaniem wniosku o dofinansowanie z funduszu LIFE+.

(dowód: akta kontroli str. 755–776, 806–809)

5. Artykuł 60 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody stanowi, że granice stref ochrony oznacza się tablicami z napisem odpowiednio: „ostoja roślin”, „ostoja zwierząt” albo „ostoja grzybów” i informacją: „osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”. Stwierdzono, że Dyrektor nie oznakował żadnej z wyznaczonych,

⁶⁰ W trakcie czynności kontrolnych oględzinom poddano jeden rezerwat przyrody.

na podstawie art. 60 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody, stref ochrony. Jak wyjaśnił, strefy ochrony nie są znakowane z tego względu, iż w pierwszej kolejności do znakowania przyjęto obszary, na których obowiązują zasady i ograniczenia oraz obszary poddawane dużej presji turystycznej. Strefy ochrony będą znakowane w miarę możliwości finansowych. Wskazał, że strefy ochrony położone są z dala od szlaków turystycznych i miejsc uczęszczanych, a głównym priorytetem w strefach jest utrzymanie ekosystemu leśnego w miarę możliwości niezmienionego, poprzez powstrzymywanie się od prac leśnych w określonych terminach. Mając na względzie, że decyzje o utworzeniu stref kierowane są do zarządców terenu, którym są Lasy Państwowe, zasady te są przestrzegane. Dyrektor zaznaczył, że ustawienie przedmiotowych tablic na drogach leśnych, sąsiadujących ze strefą ochrony, może przynieść efekt odwrotny od zamierzonego, czyli zwiększoną penetrację przez ludzi chcących obserwować zwierzęta oraz ich miejsca rozrodu, co może spowodować np. porzucenie miejsca lęgowego, płoszenie gatunku, niszczenie gniazd.

(dowód: akta kontroli str. 742–748, 799–804)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

4. Działania podejmowane dla zapobiegania szkodom w środowisku i w celu naprawy szkód.

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą Dyrektor przeprowadził, w trybie art. 123 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, sześć kontroli (1 w 2010 r., 4 w 2011 r., i 1 w I połowie 2012 r.) przestrzegania przepisów o ochronie przyrody w trakcie gospodarczego wykorzystania zasobów i składników przyrody⁶¹. Wyniki kontroli nie wykazały nieprawidłowości.

Dyrektor nie miał dostępu do rejestru zagrożeń i szkód w środowisku prowadzonego przez GIOŚ. Wyjaśnił, że nie wystąpiła konieczność zwracania się do GIOŚ z prośbą o udostępnienie danych zawartych w rejestrze.

(dowód: akta kontroli str. 799–804, 810–824)

Do Dyrektora wpłynęło 91 zgłoszeń o zagrożeniu szkodą w środowisku (10 w 2009 r., 28 w 2010 r., 49 w 2011 r. i 4 w I półroczu 2012 r.)⁶². Zgłoszenia składały głównie osoby fizyczne, organizacje ekologiczne oraz organy samorządowe. Łącznie wydano 59 postanowień o odmowie wszczęcia postępowania (7 w 2009 r., 12 w 2010 r., 37 w 2011 r. i 3 w I półroczu 2012 r.).

Dyrektor, na podstawie art. 15 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie⁶³, wydał cztery decyzje nakładające obowiązek przeprowadzenia działań naprawczych lub zapobiegawczych (wszystkie

⁶¹ Kontrole dotyczyły: sprawdzenia zgodności prowadzonych prac z zasadami ochrony przyrody oraz warunków określonych w postanowieniu Dyrektora przy realizacji autostrady A-1 (3 kontrole – GDDKiA), sprawdzenia zgodności prowadzonych prac w korycie rzeki Soły i Koszarawy na Żywiecczyźnie, w tym polegających na eksploatacji kruszywa, z przepisami ochrony przyrody oraz pod kątem ustawy z dnia 11 sierpnia 2001 r. o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiorów obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu i ustawy z dnia 24 czerwca 2010 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi z 2010 r. (Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie), sprawdzenia stanu technicznego wygrodzień oraz innych rozwiązań konstrukcyjnych zabezpieczających przed wtargnięciem płazów na drogę na odcinku A-1 (GDDKiA), sprawdzenia zgodności prowadzonych prac w korycie rzeki Lublinicy z warunkami prowadzenia robót w trybie art. 118 ustawy o ochronie przyrody określonymi w decyzji Wojewody Śląskiego (Śląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Katowicach).

⁶² Zgłoszenia dotyczyły głównie zagrożeń szkodą w gatunkach płazów przy budowie dróg i autostrad (A1 i S1), składowania odpadów chemicznych, niszczenia siedlisk ptaków przy termomodernizacji budynków, stosowaniu osadów ściekowych na gruntach rolnych, zanieczyszczania gleby i wód substancjami ropopochodnymi (w związku z nielegalnym demontażem pojazdów), wycinki drzew.

⁶³ Dz. U. Nr 75, poz. 493 ze zm., zwanej w dalszej części wystąpienia pokontrolnego „ustawą szkodową”.

w 2011 r.)⁶⁴. Oceniając szkodę stosowano kryteria oceny określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2008 r. w sprawie kryteriów oceny występowania szkody w środowisku⁶⁵. Dyrektor sprawował nadzór nad wykonaniem decyzji, wydanych na podstawie art. 15 ustawy szkodowej⁶⁶. Wskazał, że ustawa szkodowa nie określa trybu kontrolowania wykonania działań naprawczych, których obowiązek wykonania nałożono na podmiot korzystający ze środowiska w drodze decyzji, wydanej w trybie art. 15 ustawy szkodowej. Zgodnie z art. 19 tej ustawy poinformowanie organu ochrony środowiska o zakończeniu działań naprawczych jest obowiązkiem podmiotu korzystającego ze środowiska.

(dowód: akta kontroli str. 594–598, 799–804, 806–809, 825–876)

W okresie objętym kontrolą Dyrektor nie podejmował działań zapobiegawczych lub naprawczych, na podstawie art. 16 ustawy szkodowej. Jak podał, w przypadku spraw będących w toku, ze względu na stopień skomplikowania postępowania wyjaśniającego, na obecnym etapie trudno jednoznacznie przesądzić czy będą zachodzić przesłanki wskazujące na obowiązek podjęcia takich działań. W związku z tym nie wystąpiły przypadki żądania od podmiotu korzystającego ze środowiska zwrotu poniesionych przez organ ochrony środowiska kosztów przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub naprawczych. Do Dyrektora nie wpłynęły wnioski podmiotów korzystających ze środowiska o zwrot kosztów poniesionych w związku z podjęciem działań zapobiegawczych lub naprawczych, powstałych na skutek podporządkowania się nakazowi wydanemu przez organ administracji publicznej. Nie wystąpiły również przypadki wypłacania władającym powierzchnią ziemi odszkodowań, na podstawie art. 18 ww. ustawy. Dyrektor nie wydawał decyzji nakładających na podmiot korzystający ze środowiska obowiązku prowadzenia pomiarów zawartości substancji w glebie, ziemi, wodzie lub monitoringu przyrodniczego różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Na podstawie analizy 20 losowo wybranych spraw stwierdzono, że Dyrektor niezwłocznie przekazywał GIOŚ zgłoszenia, o których mowa w art. 25 i 26 ustawy szkodowej.

(dowód: akta kontroli str. 594–598, 877–880)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

5. Terminowość wydawania decyzji i postanowień.

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą Dyrektor w terminie, określonym w art. 35 K.p.a., wydawał decyzje zezwalające na odstępstwa od zakazów obowiązujących w rezerwach przyrody (art. 15 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody)

⁶⁴ Decyzje dotyczyły zamontowania budek lęgowych dla jeryków, przywrócenia stanu gleby i ziemi do określonych standardów jakości, przeniesienia płazów do zbiornika siedliskowo odpowiadającego danemu gatunkowi.

⁶⁵ Dz. U. Nr 82, poz. 501.

⁶⁶ W stosunku do czterech decyzji nakładających obowiązek przeprowadzenia działań naprawczych lub zapobiegawczych w dwóch przypadkach Dyrektor zwracał się do podmiotów korzystających ze środowiska z prośbą o udzielenie informacji, czy zakończono działania naprawcze. Wobec braku odpowiedzi, Dyrektor zwrócił się do Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Katowicach o przeprowadzenie kontroli na terenach będących przedmiotem tych decyzji. W odniesieniu do jednego podmiotu Wojewódzki Inspektor poinformował Dyrektora o przeprowadzonych badaniach jakości gruntu, których wyniki wykazały brak zanieczyszczenia, natomiast w przypadku drugiego podmiotu poinformował o zamiarze przeprowadzenia kontroli. W przypadku trzeciej decyzji dotyczącej montażu budek lęgowych Dyrektor wyjaśnił, że pracownik Dyrekcji został telefonicznie poinformowany przez osobę, która zgłosiła wystąpienie szkody w środowisku o wykonaniu nałożonego obowiązku przeprowadzenia działań naprawczych. W odniesieniu do czwartej decyzji, obowiązek przeprowadzenia działań zapobiegawczych uwarunkowany był ustaleniem istnienia miejsc regularnego przebywania gatunków chronionych płazów w przypadku realizacji planowanego zasypania 50% zbiornika wodnego. Dyrektor podał, że biorąc pod uwagę wymagania siedliskowe płazów oraz możliwości wykorzystywania podobnych zbiorników wodnych przez tą grupę zwierząt jako miejsca rozrodu i bytowania, kierując się zasadą przezorności, zdecydowano o nałożeniu obowiązku przeprowadzenia działań zapobiegawczych polegających na przeniesieniu płazów w bezpieczne miejsce w przypadku stwierdzenia miejsc regularnego przebywania płazów przed podjęciem prac przez inwestora. Do dnia zakończenia kontroli, podmiot korzystający ze środowiska nie występował z wnioskiem o wydanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów dotyczących ochrony gatunkowej, na podstawie art. 56 ustawy o ochronie przyrody.

oraz w odniesieniu do gatunków chronionych (art. 56 ust. 2 ww. ustawy), co przedstawiono w pkt 3 wystąpienia.

Na podstawie analizy 11 spraw, dotyczących projektów uchwał rad gmin w sprawie ustanowienia lub zniesienia pomników przyrody, stwierdzono, że Dyrektor uzgadniał te projekty w terminie zgodnym z art. 35 K.p.a. Natomiast w wyniku analizy 15 wydanych przez Dyrektora postanowień, w trybie art. 97 ust. 1 i 5 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku (o obowiązku przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 lub braku takiej potrzeby) stwierdzono, że wydano je w terminie 14 dni od dnia otrzymania dokumentów, zgodnie z art. 97 ust. 6 ww. ustawy.

W przypadku postanowień w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000 (w okresie objętym kontrolą Dyrektor wydał pięć takich postanowień) wydano je w terminie 45 dni od dnia otrzymania raportu, tj. zgodnie z art. 98 ust. 7 ww. ustawy.

(dowód: akta kontroli str. 721–741)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

6. Współpraca z innymi jednostkami oraz działania podejmowane w związku z otrzymanymi skargami.

Opis stanu faktycznego

Dyrektor nie zawierał porozumień w sprawie współpracy z dyrektorami parków krajobrazowych, organami samorządu, organizacjami społecznymi, organami straży (gminnej, rybackiej, leśnej). Jak wyjaśnił współpraca z dyrektorami ww. parków polegała na uczestnictwie w procesie opracowywania planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 położonych na terenach tych parków. W ramach współpracy z organami samorządu terytorialnego Dyrektor zorganizował spotkania konsultacyjne w zakresie wyznaczania i funkcjonowania Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 oraz planowania inwestycji na tych obszarach, co omówiono w pkt 2.6 wystąpienia. W zakresie współpracy z organizacjami ekologicznymi przedstawiciele Dyrekcji uczestniczyli w obchodach Święta Drzewa zorganizowanych w 2011 r. przez Klub Gaja. Uczestniczyli również w dwóch spotkaniach z cyklu warsztatów pn. *„Inwentaryzacja kluczowych gatunków ptaków polskich Karpat oraz stworzenie systemu ich monitorowania i ochrony”* realizowanych przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Do udziału w projekcie wybrano 12 gmin, w tym 2 z województwa śląskiego (Ujsoly i Istebna).

Dyrektor nie zasięgał opinii organizacji ekologicznych w prowadzonych przez siebie postępowaniach. Jak wyjaśnił, występował o opinie do Regionalnej Rady Ochrony Przyrody, której członkami są przedstawiciele organizacji ekologicznych.

(dowód: akta kontroli str. 633–635, 884–886)

W latach 2009–2012 (I półrocze) do Dyrekcji wpłynęły 43 skargi (wnioski) załatwione w trybie przewidzianym w innych ustawach niż ustawa szkodowa (7 w 2009 r., 6 w 2010 r., 25 w 2011 r. i 5 w I połowie 2012 r.)⁶⁷. Sprawy wносиły osoby fizyczne, organizacje ekologiczne, podmioty gospodarcze oraz organy administracji. Na podstawie analizy 10 spraw ustalono, że ustosunkowano się do wszystkich podnoszonych zarzutów i załatwiono je lub przekazano wg właściwości w celu rozpatrzenia, w terminie określonym w art. 237 K.p.a. i w § 10 rozporządzenia Rady

⁶⁷ Ich przedmiotem były podejrzenia o zagrożenia dla środowiska (zanieczyszczenia ziemi i wód) spowodowane m.in.: nielegalnym składowaniem odpadów, przedostawianiem się odpadów ciekłych do gleby, niewłaściwym wypełnianiu obowiązków przez gminy w zakresie utrzymania czystości i porządku. Ponadto, zgłoszenia dotyczyły niszczenia siedlisk gatunków chronionych ptaków, płazów i nietoperzy.

Ministrów z 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków⁶⁸.

W ww. okresie Dyrektor w 16 przypadkach zawiadomił organy ścigania o naruszeniu przepisów ustawy o ochronie przyrody, wypełniając dyspozycję określoną w art. 127 pkt 1 oraz art. 131 pkt 8 i 14 ustawy. W wyniku zawiadomień organy ścigania: w czterech przypadkach wniosły do sądów wnioski o ukaranie sprawców czynu, w jednym przypadku zastosowały środek oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, w dwóch odmówiły wszczęcia postępowania, a w siedmiu umorzyły postępowania. W dwóch przypadkach organ ścigania nie powiadomił o wynikach postępowania.

(dowód: akta kontroli str. 887–891, 1028–1036)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

7. Gospodarowanie środkami finansowymi.

Opis stanu faktycznego

Wydatki Dyrekcji w latach 2009-2011 wynosiły odpowiednio 4 594,0 tys. zł, 5 011,2 tys. zł i 5 144,4 tys. zł oraz 2 284,6 tys. zł w I połowie 2012 r. Zostały one sfinansowane głównie ze środków własnych. Dodatkowymi źródłami finansowania ww. wydatków były środki Unii Europejskiej (UE)⁶⁹ (26,6 tys. zł w 2009 r., 282,7 tys. zł w 2010 r., 398,2 tys. zł w 2011 r. i 225,9 tys. zł w I połowie 2012 r.) oraz środki WFOŚ (w 2010 r. 77,6 tys. zł).

Na wynagrodzenia i ich pochodne wydatkowano 3 196,6 tys. zł w 2009 r., 3 919,1 tys. zł (w tym 251,3 tys. zł ze środków UE⁷⁰) w 2010 r. oraz 4 037,2 tys. zł (w tym 331,5 tys. zł ze środków UE⁷¹) w 2011 r.. Na dzień 30 czerwca 2012 r. na wynagrodzenia wydatkowano 1 907,3 tys. zł, w tym 185,9 tys. zł ze środków UE⁷². Średnie miesięczne wynagrodzenie jednego pracownika Dyrekcji kształtowało się: w wys. 5,0 tys. zł w 2009 r., oraz 5,6 tys. zł⁷³ w 2010 r., w 2011 r. i w I p.2012 r.

Na inwestycje w 2009 r. i w 2011 r. wydatkowano odpowiednio 138,1 tys. zł i 29,0 tys. zł (3,01% i 0,56% wydatków ogółem⁷⁴). W 2010 r. i w I półroczu 2012 r. wydatków takich nie ponoszono.

Natomiast jedynie w 2011 r. wydatkowano 21,6 tys. zł⁷⁵ na działania edukacyjne i promocyjne.

(dowód: akta kontroli str. 892 – 915)

7.1. Wydatki dotyczące sieci Natura 2000.

Opis stanu faktycznego

Na działania związane z siecią Natura 2000 wydatkowano: 543,2 tys. zł (środki własne) w 2009 r., 615,5 tys. zł (w tym sfinansowane w wys. 77,6 tys. zł ze środków WFOŚ i 62,2 tys. zł ze środków UE w ramach POliŚ) w 2010 r., 703,4 tys. zł (w tym sfinansowane w wys. 188,9 tys. zł ze środków w ramach POliŚ) w 2011 r.

⁶⁸ Dz. U. Nr 5, poz. 46.

⁶⁹ W ramach POliŚ oraz w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna (POPT).

⁷⁰ W ramach POliŚ 18,4 tys. zł, a w ramach POPT 232,9 tys. zł.

⁷¹ W ramach POliŚ 84,3 tys. zł, a w ramach POPT 247,2 tys. zł.

⁷² W ramach POliŚ 55,6 tys. zł, a w ramach POPT 130,3 tys. zł.

⁷³ Przy obliczaniu średniego miesięcznego wynagrodzenia uwzględniono pochodne od wynagrodzeń oraz wynagrodzenia w ramach realizowanych projektów finansowanych ze środków UE. Średnie miesięczne wynagrodzenie finansowane z budżetu państwa (środki własne) nieuwzględniające pochodnych od wynagrodzeń opłacanych przez pracodawcę, wynosiło: w 2009 r. 4,3 tys. zł, w 2010 r. 4,5 tys. zł, w 2011 r. 4,4 tys. zł, a w I półroczu 2012 r. 4,4 tys. zł.

⁷⁴ W 2009 r. zakupiono samochód osobowy (55,0 tys. zł), sprzęt komputerowy (34,4 tys. zł) oraz programy komputerowe (48,7 tys. zł), a w 2011 r. program finansowo – księgowy (29,0 tys. zł.).

⁷⁵ 1,3 tys. zł przeznaczono na korzystanie z autorskich praw majątkowych do fotografii, 10,0 tys. zł na wykonanie ulotek, plakatów i tablic edukacyjnych oraz prelekcje edukacyjne w szkołach, 10,3 tys. zł na ponadlokalną akcję edukacyjną promującą Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000.

W I półroczu 2012 r. wydatki te wyniosły 317,4 tys. zł (w tym sfinansowane w wys. 115,9 tys. zł ze środków w ramach POLiŚ).

Z kwoty 2.179,5 tys. zł łącznych wydatków poniesionych w okresie objętym kontrolą na działania związane z siecią Natura 2000, 1.754,9 tys. zł wydatkowano na wynagrodzenia wraz z pochodnymi⁷⁶.

(dowód: akta kontroli str. 892)

Na sporządzenie projektów planów zadań ochronnych dla 10 obszarów Natura 2000, w ramach POLiŚ przyznano środki w wys. 740,4 tys. zł, z tego 380,4 tys. zł na wydatki związane z zatrudnieniem pracowników (płaca planisty regionalnego oraz dodatki zadaniowe dla pracowników Dyrekcji) i 360,0 tys. zł na wydatki związane z opracowaniem projektów planów zadań ochronnych (m.in. sporządzenie ekspertyz, spotkania konsultacyjne, materiały biurowe).

W przeliczeniu na jeden obszar Natura 2000 średni koszt sporządzenia projektu planu zadań ochronnych kształtował się na poziomie 74,0 tys. zł, a w przeliczeniu na 1 ha obszaru – 7,24 zł⁷⁷. Zastępca Dyrektora podał, że na oszacowanie całkowitego kosztu projektu, obok wynagrodzeń za prace ekspertów i regionalnego planisty, wpływ miała również powierzchnia obszarów objętych projektem, ich dostępność, liczba przedmiotów ochrony na danym obszarze i stopień skomplikowania (występowanie konfliktów społecznych).

(dowód: akta kontroli str. 273, 916)

W Dyrekcji prowadzono oddzielną ewidencję księgową dla rozliczania wydatków w ramach projektu. Wszyscy wykonawcy ekspertyz wyłonieni zostali na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁷⁸, w trybie przetargu nieograniczonego (pięć postępowań) oraz negocjacji z ogłoszeniem (jedno postępowanie). Łączny koszt wykonania 16 ekspertyz stanowił kwotę 224,2 tys. zł i nie przekroczył kwoty określonej w porozumieniu zawartym z Generalnym Dyrektorem. W umowach zawartych z wykonawcami ekspertyz właściwie zabezpieczono interesy Skarbu Państwa, ujmując postanowienia o karach umownych za niezrealizowanie przez wykonawcę zakresu umowy lub niedotrzymanie terminu. W jednym przypadku, w związku z nieterminowym wykonaniem ekspertyzy (opóźnienie wyniosło 52 dni), Dyrektor naliczył wykonawcy karę umowną w kwocie 1,5 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 224–225, 917–980)

W okresie objętym kontrolą Dyrektor, w ramach projektu „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”, wydatkował 371,2 tys. zł⁷⁹. Nie wystąpiły przypadki finansowania zadań własnych ze środków otrzymanych w ramach projektu. Dyrektor z własnych środków dofinansował projekt w kwocie 21,7 tys. zł⁸⁰. Wykonawcom ekspertyz płacono w terminach określonych w umowach. Dyrektor rozliczył, na podstawie zaakceptowanych wniosków o płatność, środki finansowe w wysokości 347,2 tys. zł. Do jednego wniosku o płatność sporządzono korektę załączając stosowne dokumenty. Pozostałe wnioski o płatność nie wymagały złożenia korekty.

(dowód: akta kontroli str. 981–1001)

⁷⁶ Wynagrodzenia wraz z pochodnymi wynosiły w 2009 r. 426,5 tys. zł, w 2010 r. 489,2 tys. zł, w 2011 r. 571,8 tys. zł i w I półroczu 2012 r. 267,4 tys. zł.

⁷⁷ Łączna powierzchnia 10 obszarów Natura 2000, dla których opracowywano projekty planów zadań ochronnych -102.169 ha.

⁷⁸ Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759 ze zm.

⁷⁹ Na kwotę 371,2 tys. zł składały się wydatki z tytułu: wynagrodzenia dla regionalnego planisty w wysokości 93,1 tys. zł, dodatków zadaniowych dla pracowników, w tym koordynację, w wysokości 116,2 tys. zł, wykonania ekspertyz w wysokości 146,8 tys. zł, wynajęcia sal i usług cateringowych w ramach spotkań konsultacyjnych w wysokości 7,2 tys. zł, zakupu materiałów biurowych 7,9 tys. zł.

⁸⁰ 221,7 tys. zł przeznaczono 20,5 tys. zł na wynagrodzenie regionalnego planisty oraz 1,2 tys. zł na usługę cateringową.

Wykonanie czterech inwentaryzacji, przeprowadzonych w związku z opracowywaniem projektów planów zadań ochronnych, zlecono osobom fizycznym (biegłym). Za wykonanie inwentaryzacji obszaru Natura 2000 *Ostoja Olsztyńsko – Mirowska* i *Ostoja Złotopotocka* zapłacono 25,4 tys. zł, za *Suchy Młyn* – 4,3 tys. zł., za *Ostoję Kroczycką* i *Ostoję Środkowojurajską* – 27,9 tys. zł, za *Dolinę Górnej Pilicy* – 59,0 tys. zł. Inwentaryzacje obszarów: *Ostoja Olsztyńsko – Mirowska* i *Ostoja Złotopotocka*, *Ostoja Kroczycka* i *Ostoja Środkowojurajska* oraz *Dolina Górnej Pilicy* współfinansowano ze środków WFOŚ (odpowiednio: 18,0 tys. zł, 25,6 tys. zł, i 52,0 tys. zł). W jednym przypadku wykonanie inwentaryzacji sfinansowano w całości ze środków własnych Dyrekcji. Wszystkie inwentaryzacje wykonano w terminach określonych w umowach.

(dowód: akta kontroli str. 176–207, 1002–1008)

Ponoszone przez Dyрекcję wydatki rzetelnie ewidencjonowano. Wydatki dokonane w ramach projektu finansowanego z POliŚ, jak również finansowane przez WFOŚ, ujmowano dodatkowo wg realizowanych projektów.

(dowód: akta kontroli str. 926–946, 992–1001, 1009–1013)

Dyrektor nie miał danych dotyczących wsparcia udzielonego producentom rolnym realizującym pakiety rolnośrodowiskowe na terenach w całości lub częściowo wchodzących w skład obszarów Natura 2000. Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁸¹, Dyrektor Śląskiego Oddziału Regionalnego ARiMR podał, że w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich z pakietów rolnośrodowiskowych w 2009 r. skorzystało 56 producentów rolnych na kwotę 1.628,8 tys. zł, w 2010 r. - 55 producentów na kwotę 1.526,9 tys. zł i w 2011 r. - 158 producentów na kwotę 1.523,3 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 1014–1027)

W okresie objętym kontrolą Prezes Zarządu WFOŚ zawarł z Dyrektorem 12 umów o dofinansowanie zadań dotyczących sieci Natura 2000, których przedmiotem było m.in.: rozpoznanie i identyfikacja obszarów Natura 2000, prowadzenie działań promocyjno-edukacyjnych oraz oznakowanie tablicami informacyjnymi obszarów Natura 2000. Do dnia zakończenia kontroli WFOŚ przekazał środki na realizację sześciu zadań w łącznej wysokości 230,7 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 1002–1008)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

- 1. Ustanowienie zadań ochronnych dla rezerwatów przyrody, które nie mają ustalonych planów ochrony.**
- 2. Oznakowanie obszarów Natura 2000 i stref ochrony oraz właściwe oznakowanie rezerwatu przyrody, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody i rozporządzenia w sprawie wzorów tablic.**
- 3. Sporządzanie i przekazywanie Generalnemu Dyrektorowi ocen realizacji ochrony obszarów Natura 2000, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody.**

⁸¹ Dz. U. z 2012 r., poz.82 ze zm., zwanej dalej „ustawą o NIK”.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli Delegatury w Katowicach, w terminie 15 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 26 lutego 2013 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

Dyrektor
Edmund Sroka

Kontrolerzy:
Witold Wilk
specjalista kontroli państwowej

.....

Magdalena Knura
inspektor kontroli państwowej

.....